

Bibliographie sur l'Exil

Cette bibliographie a été recueillie par Jordi Gaitx (membre du Conseil scientifique et pédagogique du MUME) et a été classée selon 4 domaines relatifs à l'exil : Concept, État de la recherche, Sources et Méthodologie.

- Conceptualisation

- État de la recherche sur l'exil. Historiographie. Mémoire

- Sources

- Œuvres de recherche et manuels de récapitulation

- Œuvres explicatives globales

- Histoires générales de la Catalogne et de l'Espagne (histoires générales contemporaines et de la Guerre civile, de l'exil et du franquisme)
- Histoires générales de l'exil

- Ouvrages explicatifs locaux ou sur les aspects concrets de l'exil municipal

- La province de Girona
- Autres zones et régions

- Monographies

- Facteurs déterminants de l'exil, motivations des exilé(e)s

- Quantification, identification, particularités

- Démographie catalane (Guerre civile et après-guerre)
- Disparitions par décès (Guerre civile et après-guerre)
- Disparitions dues à l'émigration (1936 - 1939)
- Démographie et quantification des disparitions dans la province de Girona
- Identification par leur nom des exilé(e)s
- Particularités des exilés et de leurs zones de départ (Espagne, Catalogne)
- L'impact de l'exil sur la société catalane

- Voies et chronologies de la fuite

- Premiers lieux d'établissement

- Lieux d'accueil d'enfants républicains pendant la guerre civile
- Camps d'internement et prisons françaises
- Compagnies de Travailleurs et enrôlement dans les armées alliées
- Camps nazis
- Organismes d'aide aux réfugiés

- Régions et États qui accueillent des exilés en tant que citoyens libres

- Général
- France
- Andorre
- Suisse
- Angleterre
- Maghreb
- URSS

- Continent américain
- Mexique
- Argentine
- Venezuela
- Colombie
- Chili
- République dominicaine
- États-Unis

- Conditions de vie en exil

- Insertion dans une nouvelle société : traitement reçu, permis de résidence et possibilités de travail
- Réseaux d'exilés : maintien des traits culturels propres, spectacles de retour, nouveaux domaines de sociabilité

- Institutions de gouvernement

- Gouvernement catalan
- Gouvernement espagnol

- Action politique

- Action des républicains catalanistes
- Action des socialistes et des communistes
- Action des libertaires
- Actions armées (guérilla, maquis et résistance)

- Action culturelle

- Activités d'écrivains et de journalistes
- Autres activités culturelles et professionnelles

- Les relations entre le franquisme et les exilés

- Actions de retour ou de permanence

- Autres exils : 1923, 1936

- Récits personnels

- Biographies
- Mémoires et entrevues
- Recueil de lettres

Filmographie

Radio

Conceptualisation

A.D. *Quaranta anys d'exili (1939-1975). Memòria i història.* Barcelone : Foudació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonòmics i Locals, 1993.

ABELLÁN, José Luis. *El Exilio como constante y como categoría* Madrid : Biblioteca Nueva, 2001.

GARCIA, Anna M. « Pròleg », in MARQUES, Salomó. *L'exili dels mestres (1939-1975).* Collection Aula Oberta. Capellades : Université de Girona, 1995.

MARTÍ I POL, Miquel. « L'exiliat », in *La fàbrica*, 1958.

NERUDA, Pablo. « Exilio », in *Veinte poemas de amor y una canción desesperada. Otras poesías.* Barcelone : Orbis-Fabbri, 1997.

PUJOL, Enric. « Els exilis interiors », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939.* Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.

État de la recherche sur l'exil. Historiographie. Mémoire.

- A.D. « L'exili dels Països Catalans de 1939 », in *El Temps*, nº 987, 2003.
- DE LA FUENTE, Inmaculada. « La voz de las mujeres silenciadas », in *El País*. Édition catalane, nº 9 305, 17 - 11 - 2002.
- DREYFUS-ARMAND Geneviève. « Historiographie des premières années de l'exil espagnol et état de la question », in *Exils et émigrations hispaniques au XXe siècle*, 1. Université de Paris VII, Centre d'Études et de Recherches Intereuropéennes Contemporaines (CERIC), Centre de Recherches Hispaniques, 1993.
- DUARTE, Ángel. « Los republicanos del ochocientos y la memoria de su tiempo », in *Ayer. Revista de Historia Contemporánea*, 58, 2005.
- FERNANDA MANCEBO, María. « Memoria y desmemoria del exilio republicano de 1939 », in *Cuadernos Republicanos*, nº 44 (janvier), Madrid : 2001.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. « Bibliografia seleccionada de l'exili guixolenc de 1939 », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 2. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 2003.
- GAITX MOLTÓ, Jordi. « Manuel Vázquez Montalbán i la recuperació de la memòria històrica », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 3. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 2003.
- « Memòria i oblit de la Guerra civil i el franquisme », in FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís ; REYES VALENT, Antoni. *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners : Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- GIRALT, Olga ; PRADES, M. Lourdes. « Aproximació bibliogràfica sobre l'exili català de 1939 », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.
- MOHINO, Abraham. « La memòria literària de l'èxode republicà », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- PIEDRAFITA SALGADO, Fernando. *Bibliografía del exilio republicano español (1936-1975)*. Madrid : Fundación Universitaria Española, 2003.
- PORTA I CASANELLAS, Jaume. *Universitat de Lleida. Doctorat honoris causa a l'exili català, per la Universitat de Lleida*. Lleida : Universitat de Lleida, 2003.
- PUJADAS, Joan J. « La recuperació de la memòria col·lectiva: reflexions metodològiques sobre Guerra Civil i franquisme », in FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís ; REYES VALENT, Antoni. *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners : Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- PUJOL, Albert. « Albert Manent o la recuperació de la memòria de l'exili », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- VICENTE, Josep. « El solitari de Cogolin. La memòria i l'oblit », in *Àncora*, 26 abril 2001.

VILANOVA, Francesc. « La memòria històrica de Vichy : historiografia francesa recent », *Perspectiva Social*, nº 40, 1997 - 1998.

VILANOVA, Francesc. Présentation dans le dossier « Exilis catalans », in *L'Avenç*, nº 183. Barcelone : juillet - août 1994.

Sources

A.D. « Los diarios de la emigración », in *Revista de Historia Social*, nº 14, València (Espagne) : UNED.

ALTED VIGIL, Alicia. *El Archivo de la República Española en el exilio, 1945-1977. Inventario del Fondo París*. Madrid : Fundación Universitaria Española, 1993.

BATLLORI, Miquel ; ARBELOA, Víctor Manuel. *Arxiu Vidal i Barraquer. Església i Estat durant la Segona República, 1931-1936*. Différents volumes. Barcelone : 1971 - 1991.

BERNAL I CERCOS, Àngels ; DURAN I ARMENGOL, Anna. *Guia del fons Generalitat de Catalunya (II República) 1931-1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, Département de Culture, 2003.

BERNAL I CERCOS, Àngels ; GOMA I CORTES, Montse. « Els documents de la Generalitat de Catalunya salvaguardats i retornats per Euskadi », in *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, nº 32, hiver 2001.

CABRE I LLORET, Salvador. « La Generalitat de Catalunya durant el primer exili (febrer 1939 - juny 1940) », in *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, nº 29, printemps 2001.

CENTRE D'ESTUDIS HISTORICS INTERNACIONALS. *Prensa de l'exili català republicà, 1939-1975. Catàleg del Fons del CEHI al Pavelló de la República*. Barcelone : Publicacions de la Universitat de Barcelone, 2000.

COLOMAR, María Antonia ; GONZALEZ VEGA, Adela ; LEON TELLO, Pilar (et al.). *La Acción internacional de España a través de los archivos* (catalogue de l'exposition). Madrid : Ministerio de Cultura. Sous-direction générale du Patrimoine artistique, Archives et Musées, 1980.

DIAZ RODRIGUEZ, Mª Mercedes ; MENA I RUBIO, Beatriu. *Arxiu Nacional de Catalunya, El Fons Joan Masot de l'Arxiu Nacional de Catalunya (1923-1972), source nº 3*. Sant Cugat del Vallès : Àrea de Fons Històrics, 1995.

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA. *Els fons de la Generalitat de Catalunya : Segona República i l'exili*. Barcelone : Generalitat de Catalunya. Département de la Culture, 2002. 1. Sources sauvées par le Parti nationaliste basque 1936 - 1940.

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA. *El Fons del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) de l'Arxiu Nacional de Catalunya*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, Département de la Culture, 2003.

CARLES I UTSET, Francina. « Documentació sobre Esquerra Republicana de Catalunya a l'arxiu de la Guerra Civil a Salamanca », in *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 26, 1982, p. 273 - 310.

CONDE VILLAVERDE, María Luísa (dir.). *Archivo General de la Administración*, Madrid : Sous-direction générale des Archives de l'État, 1995.

CRESPO NOGUEIRA, Carmen. *El Archivo General de la Administración Civil en Alcalá de Henares*, Boletín de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas, XXXVII, Madrid, 1966.

- « Des dels camps. Cartes de refugiats i internats al Migdia francès l'any 1939 », in *Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer*, nº 3. Barcelone, 1998.
- DIÀZ ESCULIES, Daniel. « Aproximació bibliogràfica », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- DIRECCION GENERAL DE PUBLICACIONES. *Índices de los documentos de la ayuda a los republicanos españoles en el exilio y del Gobierno de la República en México*. Madrid : Ministerio de Asuntos Exteriores de España, Secretaría General Técnica, (s. d.).
- DOOLEY, J. ; ESCUDERO, M.A. « Análisis de las publicaciones periódicas del exilio español recogidas en la Colección Southworth », in TUSELL, J. ; ALTED, A. ; MATEOS, A. (coord.). *La oposición al régimen de Franco*, vol. II. Madrid : UNED, 1990.
- FABRE, Jaume. « Cinquanta anys de l'èxode dels fugitius del franquisme » in *Revista de Girona*, nº 132 (janvier - février), 1989.
- FIGUERES, Josep M. « La primera premsa d'exili, 1939 - 1952 », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- FUSTER, Joan. *Textos d'exili*. València (Espagne) : Generalitat Valenciana, 1991.
- FUSTER, Joan. 1995, *Papers d'exili, 1950-1967*, Curial, Barcelone, 1995.
- GAVALDA, Antoni. « La Causa General com a font historiogràfica per estudiar la repressió franquista », in FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís ; REYES VALENT, Antoni. *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners : Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- GARCIA DURAN, Juan. *La guerra civil española: fuentes (archivos, bibliografía y filmografía)*, Crítica, Barcelone, 1985.
- GUILLAMON, Agustín (dir.). *Documentación histórica del trosquismo español (1936-1948)*. Madrid : Ediciones de la Torre, 1996.
- GUIXE, Jordi. « Fons per a l'estudi de l'exili » in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- Luna: Primera revista cultural del exilio, (1939-1940)*. Madrid : Edaf, 2000 (Édition fac-similé).
- MASOLIVER, Alexandre. *L'Arxiu President Tarradellas*. Poblet : Abbaye de Poblet, 1982.
- MATAS I BALAGUER, Josep. *Bibliografía del Baix Empordà*. La Bisbal d'Empordà : Consell Comarcal del Baix Empordà, 1991.
- Memorias del olvido. La contribución de los republicanos españoles a la Resistencia y a la liberación de Francia, 1939-1945*. Paris : FACEEF, 1996¹.
- NOVARINO, Marco. « Documenti sul movimento trockista spagnolo in esilio nel centro studi P. Tresso di Foligno », in *Spagna Contemporanea*, 1994, nº 5.

¹ Livre issu des journées organisées par la FACEEF en 1995 afin de recueillir des témoignages sur les débuts de l'exil et de la contribution de cette résistance et de la libération de la France. On peut consulter l'enregistrement des journées à la BDIC.

- PAYERAS, Miquel. « La causa general del franquisme contra els rojos », in *El Temps*, nº 987. València (Espagne) : 2003.
- PIEDRAFITA SALGADO, Fernando. *Fondos hemerográficos del archivo del gobierno de la II República en el exilio*. Madrid : Fundación Universitaria Española, 1996.
- SALAS I CASABON, Mònica. *Col·lecció Publicacions de l'Emigració Catalana Republicana a l'Exili i a la Resistència de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Fons núm. 215. S. II : Arxiu Nacional de Catalunya, Département des Sources historiques, 1992*².
- SAURI I ROS, M. Concepció. « Documents d'exili », in *La Proa*. Diari del Baix Empordà, nº 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla. 7 - 13 septembre 2001³.
- SUBDIRECCION GENERAL DE ARCHIVOS. *Guía de los Archivos Estatales Españoles. Guía del investigador*. Madrid : Ministerio de Cultura, 1984.
- VILANOVA, Francesc. « L'arxiu Carles Pi i Sunyer. Un fragment de la història de l'exili català de 1939 » in *Serra d'Or*, février, nº 52. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

² Permet de localiser les publications sur l'exil déposées aux Archives nationales de Catalogne à la source 215 – « Catalans en exil » – par ordre alphabétique et par son lieu de publication. On y précise les numéros de chaque publication qui existent dans cette source, les dates de publication et la maison d'édition.

³ Fait référence à la documentation déposée aux Archives municipales de Palafrugell.

Ouvrages de recherche et manuels de récapitulation

Ouvrages explicatifs globaux

Histoires générales de la Catalogne et de l'Espagne (histoires générales, contemporaines et de la Guerre civile, de l'exil et du franquisme).

- BALCELLS, Albert (coord.). *Història dels Països Catalans*. Barcelone : Edhasa, 1980.
- MALUQUER DE MOTES, Jordi. *Història econòmica de Catalunya, segles XIX i XX*. Barcelone : Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya, Proa, 1998.
- MARTINEZ, Jesús A. *Historia de España siglo XX (1939-1996)*. Madrid : Càtedra, 1999.
- MESTRE, Jesús ; HURTADO, Víctor (dir.). *Atles de la història de Catalunya*. Barcelone : Edicions 62, 1995.
- RIQUER, Borja de (dir.) ; SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Tome 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.). *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelone : Gran Enciclopèdia Catalana, 1995-2000.
- RISQUES, Manel (coord.). *Història de la Catalunya Contemporània*, Barcelone : Pòrtic, 1999.
- SALVAT, Joan (dir.). *Història de Catalunya*, vol. 6. Barcelone : Salvat Editores, 1978.
- SOLDEVILA, Ferran ; BOSCH I GIMPERA, Pere. *Història de Catalunya*. Mexique : Collection Catalònia, 1946.
- SOLE I SABATE, Josep M^a. « De l'ocupació militar de Catalunya fins a la victòria dels aliats », in SOBREQUES I CALLICO, Jaume (dir.). *Història de Catalunya. Del segle XVIII fins als nostres dies*, vol. XIV. Bilbao : La Gran Enciclopèdia Vasca, 1983.
- THOMAS, Hugh. *La Guerra Civil española*. Vol. 2. Barcelone : Mondadori, 2001 (1976).
- VALLES, Edmon. *Història gràfica de la Catalunya autònoma*, 2 vols. Barcelone : 1977 - 78.
- VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya*, vol. VII (RIQUER, Borja De ; CULLA, J. B. « El franquisme i la trasió democràtica »). Barcelone : Edicions 62, 1992.

Histoires générales de l'exil

- COL-LOQUI REPUBLICA, GUERRA CIVIL I FRANQUISME (5E). *L'Exili republicà: Actes del Vè Col·loqui República, Guerra Civil i Franquisme*. Barberà del Vallès, 15 i 16 de desembre de 2000. Barberà del Vallès : [Ajuntament del Vallès](#), 2002.
- A.D. Serra d'Or, nº 204 (sept). Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976.

- A.D. *Congrés Internacional sobre l'Exili als Països Catalans, 1939-1978*. Barcelone : Universitat de Barcelona. Centre d'Estudis Històrics Internacionals. Fundació Congrés de Cultura Catalana, Fundació Jaume Bofill, 1989⁴.
- A.D. *Españoles en Francia 1936-1946: coloquio internacional: trabajos presentados: Salamanca, 2, 3 y 4 de mayo*. Salamanca : Université de Salamanca, 1991.
- A.D. *Quaranta anys d'exili (1939-1975), memòria i història*, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals, Barcelone, 1993⁵.
- A.D. Actes del congrés sobre *L'exili cultural de 1939*. València (Espagne) : Fundació Salvador Seguí, 1999⁶.
- A.D. *Una esperança desfeta: l'exili de 1939*. Barcelone : Museu d'Història de Catalunya, 2000.
- A.D. Actes inédits du *Primer Congrès sobre l'exili, l'internament i la deportació dels republicans espanyols (1939-1945)*. Castellar del Vallès : Archives municipales, 12 janvier 2002.
- A.D. Actes inédits du congrés sur *Els camps de concentració i el món penitenciari a Espanya durant la guerra civil i el franquisme*. Barcelone : Museu d'Història de Catalunya, du 21 au 23 octobre de 2002⁷.
- ABELLAN, José Luis. *El exilio español de 1939*, 6 vol. Madrid : Taurus, 1976 - 1978.
- ABELLAN, José Luis. *De la guerra civil al exilio republicano, 1936-1977*. Madrid : Mezquita, 1983.
- ARTIS GENER, Avel·lí. *La diàspora republicana*. Barcelone : Euroa, 1975.
- BENET, Josep. « L'exili: una terrible pèrdua per a Catalunya », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.
- FABRE, Jaume. « Els refugiats de la guerra civil a Catalunya », in *L'Avenç*, n° 63, 1983.
- FABRE, Jaume. « Cinquanta anys de l'èxode dels fugitius del franquisme » in *Revista de Girona*, n° 132 (janvier - février), Diputació de Girona⁸, 1989.
- CAUDET, Francisco. *Hipòtesis sobre el exilio republicano de 1939*, Madrid : Fundación Universitaria Española, 1997.
- CLIMENT, Juan Bautista. « España en el exilio », in *Cuadernos americanos*, vol. CXXVI, 1, janvier - février, 1963.
- CUDER DOMINGUEZ, Pilar (éd.). *Exilios femeninos*. Huelva : Instituto Andaluz de la Mujer, Universidad de Huelva, 2000.
- DE MATEO SOUSA, Eligio. *Pasos al exilio*. Madrid : Historia 16, 1991.
- DE PALENCIA, Isabel. *Smouldering freedom... The story of the Spanish Republicans in*

⁴ Recueille, de manière incomplète, les actes du congrès.

⁵ Il s'agit d'un recueil d'articles sur différents thèmes de l'exil.

⁶ Certaines communications exposent la situation de la femme en exil.

⁷ Il faut en consulter les actes correspondants dans la première section – camps de concentration européens - et la quatrième section – sources documentaires.

⁸ Article de divulgation accompagné de nombreuses photographies.

- exile*. Londres : Gollancz, 1946⁹.
- DIAZ ESCULIES, Daniel. « Ombres entre tenebres », in *El Temps*, nº 987, 2003.
- DIAZ ESCULIES, Daniel. *Entre filferrades: un aspecte de l'emigració republicana dels Països Catalans: 1939-1945*. Barcelone : La Magrana, 1993.
- FLORES, Xavier. « El exilio y España », in *Horizonte Español*. Paris : Ruedo Ibérico, 1967.
- GARCIA ESCUDERO, José. « El drama del exilio », in *Historia y Vida*, 84 (mars). Barcelone – Madrid : Gaceta Ilustrada, 1975.
- GINAR, David. « Pocs i heterogenis », in *El Temps*, nº 987. València (Espagne) : 2003¹⁰.
- GOMEZ-SANTOS, Marino. *Españoles sin fronteras*, Barcelone : Planeta, 1983.
- LLORENS, Vicente. *Mujeres de una emigración*. València (Espagne) : Publicaciones de la Real Sociedad Económica del País, 1981.
- MACMASTER, Neil. *Spanish fighters: an oral history of civil war and exile*, New York, MacMillan, 1990.
- MANENT, Albert ; RIERA LLORCA, Vicens. « Catalunya, Euzkadi, Galicia », in ABELLAN, José Luís. *El exilio español de 1939*, vol. 6, Madrid : Taurus, 1978.
- MARTIN CASAS, Julio ; CARVAJAL URQUIJO, Pedro. *El exilio español (1936-1978)*. Barcelone : Planeta, Círculo de Lectores, 2002.
- MARTINEZ, Carlos. *Crónica de una emigración: la de los republicanos españoles en 1939*, Mexique : Libro Mex, 1959.
- MARTINEZ REGULO. *Republicanos en el exilio*. Barcelone : Personas, 1976.
- MILZA, Pierri ; PESCHANSKI, Dennis. *Exils et migration italiens et espagnols en France, 1938-1946*. Paris : L'Harmattan, 1994.
- NOVARINO, Marco ; PASQUALE, Tiziana. « Il movimento repubblicano spagnolo in esilio (1939-1962) » in *Nuova Antologia*, Florence.
- PI-SUNYER I CUBERTA, Oriol. « Els exilis de 1939. Passar fronteres, reconstruir vides », in RISQUES, Manel ; VILANOVA, Francesc ; VINYES, Ricard (éd.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- PLANES, Ferran. *El desgavell*. Barcelone : Selecta, 1969.
- PONS PRADES, Eduard. *Los derrotados y el exilio*. Barcelone : 1977.
- PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- RISQUES, Manel ; VILANOVA, Francesc ; VINYES, Ricard (éd.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- RODRIGO, Antonina. *Mujer y exilio 1939*. Madrid : Compañía literaria, 1999.
- RUBIO, Javier. *La emigración de la guerra civil de 1936 – 1939: historia del éxodo que se produce con el fin de la II República española*. Madrid : San Martín, 1977.
- SANTOS, Félix. *Exiliados y emigrados: 1939-1999*. Col. Cuadernos de la Fundación Españoles en el Mundo, nº 23. Madrid : Fundación Españoles en el Mundo, 1993.
- SECHI, Maria (éd.). *Fascismo ed esilio: aspetti della diaspora intellettuale di*

⁹ Ancienne ambassadrice républicaine en Suède et en Finlande, émigrée en France, en Grande-Bretagne, aux États-Unis et au Mexique.

¹⁰ L'auteur y traite de l'exil aux Baléares.

- Germania, Spagna e Italia*. Pise : Giardini, 1988.
- TAPIA JIMENEZ, Enrique. *El ojo del exilio*. Lleida : Milenio, 2004.
- TORRES FABRA, Ricard Camil. « L'adéu a la terreta », in *El Temps*, 987. València (Espagne) : 2003¹¹.
- VALLDEPERES, Manuel. *Ombres entre tenebres: l'èxode de Catalunya*. Buenos Aires : Edicions de la Revista Catalunya, 1941.
- VILANOVA, Antonio. *Los olvidados: los exiliados españoles en la segunda guerra mundial*. Paris : Ruedo Ibérico, 1969.
- VILANOVA, Francesc. « L'exili i l'oblit », in RIQUER, Borja de (dir.). *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*, vol. 10. Barcelone : Gran Enciclopèdia Catalana, 1997.
- VILANOVA, Francesc. « Notas para una aproximación a los exilios catalanes de 1936 a 1939 », in *Españoles en Francia 1936-1946. Coloquio Internacional*. Salamanque : Université de Salamanque, 1991.
- VILLARROYA I FONT, Joan. *1939. Derrota i exili*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, Département de la Culture, 2000.
- VILLARROYA I FONT, Joan. *Desterrats. L'exili català de 1939*. Barcelone : Base, 2002.
- ZUGAZAGOITIA, Julián. *Guerra y vicisitudes de los españoles*. Barcelone : Pòrtic, 1977.

Ouvrages explicatifs locaux ou traitant d'aspects concrets de l'exil municipal

Région de Girona

- A.D. *La Revolució i la Guerra Civil a La Bisbal*. La Bisbal d'Empordà : Arxiu Històric Comarcal i Ajuntament, 1990.
- A.D. *Viatge a Olot. La salvaguarda del patrimoni artístic durant la guerra civil*. Barcelone,(1994).
- A.D. GIFRE, P. (coord.). *Història de l'Alt Empordà*. Collection « Història de les Comarques Gironines », Vol. I. Girona, Diputació de Girona, (2000).
- A.D. *La Guerra Civil a Olot. Testimonis i vivències*. Estudis Històrics de la Garrotxa, 2. Olot, ACGAX, (2007).
- BERNILS, J. M. (1986). *La Guerra Civil a Figueres*. Figueres, Edicions Empordà.
- BERNILS, J. M. (2003). *Darnius. Quaderns de la Revista de Girona* n° 106, Série des monographies locales n° 64. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- BOIX, R. (1999). « La Retirada. Una visió de l'exili Republicà des de La Jonquera », a *L'Esquerda de la Bastida*. Édition monographique à l'occasion des 60 ans de la *Retirada* (30 mars 1999). La Jonquera, L'Esquerda de la Bastida.
- BORAO, José E. (1989). « L'aeròdrom militar de la Vall d'en Bas ». In *Verntallat* n° 31. Vall de Bas.
- BORRAS I DOLERA, Mercè. *Refugiats/des: 1936-39. Quaderns de la Revista de Girona*, 87. Girona : Diputació de Girona, Caixa de Girona, 2000¹².

¹¹ L'auteur y traite de l'exil valencien.

¹² Dans ce livre, on parle des autres exilés de 1939, qui avaient déjà émigré à cause de la guerre et de l'avancée territoriale de l'armée franquiste.

- BUSQUETS I BIARNES, Joan ; MOLERO I PARALS, Josep. *L'ensenyament a Palafrugell*. Collection Quaderns de Palafrugell, 1. Girona : Diputació ; Palafrugell : Ajuntament, 1993¹³.
- CANER, Pere. *La Vall de Calonge*. Girona : Ajuntament de Calonge et Generalitat de Catalunya, 1983.
- CLARA, Josep. « Sobre el retorn d'alguns exiliats » in *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Quaderns del Cercle, 16. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000.
- CLAVAGUERA CANET, J. (1986). *Llançà. Notícies històriques*. Barcelone, Salvat.
- . (1999). *Llançà*. Quaderns de la Revista de Girona nº 51, Série Monographies locales nº 84. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- CLAVIJO LEDESMA, Julio. (1997). *La població refugiada a Olot durant la Guerra Civil (1936-1939). Estudi i fons documentals*. Olot, Edicions El Bassegoda.
- COLORADO, A. (1991). *El Museo del Prado y la Guerra Civil. Figueras - Ginebra, 1939*. Madrid : Museo del Prado.
- COMPTE, A. (1990). *La Jonquera. Quaderns de la Revista de Girona nº 27, Série Monographies locales nº 15*. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- DABAN I MASSANA, Joaquim. « Els efectes de la guerra: víctimes i repressió al municipi d'Osor (1936-1941) », in *Quaderns de la Selva*, nº 4. Santa Coloma de Farners : Centre d'Estudis Selvatans, 1991.
- DÍAZ CAPMANY, C. (2000). *El Castell de Sant Ferran de Figueres. La seva història*. Barcelone, Département de la Culture / Generalitat de Catalunya. (1e éd., 1982)
- EJARQUE, J. et RUSTULLET, M. (2004). *El camp d'aviació de Martís (1938-1960)*. Banyoles, Consell Regional del Pla de l'Estany.
- FERRER, Francesc. « Incautació de patrimonis col·lectius i individuals per responsabilitats polítiques », in A. D. *La Guerra Civil a les comarques gironines (1936-1939)*. Quaderns del Cercle, 2. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1986, p. 454.
- GAITX MOLTO, Jordi. « Exili i territorialitats locals el 1939. El cas de Sant Feliu de Guíxols », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 2. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 2003.
- GAITX, J. (2007). *L'Exili al Baix Empordà al 1939*. XVIe prix Pere Lloberas. La Bisbal, Ajuntament de La Bisbal.
- GIMÉNEZ CABALLERO, E. (1939). *iHay Pirineos! Notas de un alférez de la IVª de Navarra sobre la conquista de Port-bou*. Barcelone, Editorial Nacional.
- ISSOREL, J. (2000). *Collioure 1939. Les derniers jours d'Antonio Machado*. Perpignan, Maison d'édition Mare Nostrum.
- JIMENEZ, Àngel. *La guerra civil a Sant Feliu de Guíxols (1936-1939)*. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament 1995.
- JIMENEZ, Àngel. *Sant Feliu de Guíxols. Una lectura històrica*. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 1997.
- JIMENEZ, Àngel. « Exili i repressió contra els béns de la família de Josep Irla (1939-1951) », in *Revista de Girona*, nº 183 (juillet - août). Diputació de Girona, 1997.
- JUANOLA I BOERA, A. (1996). *La Vajol. Quaderns de la Revista de Girona nº 65, Série Monographies locales nº 37*. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.

¹³ Y figurent des nouvelles éparses de maîtres de Palafrugell exilés.

- IZARD, P. (1974). *La petite histoire : Argelès-sur-Mer. 1900-1940*. Argelès, Edicions Massana.
- LLOBERAS, Pere. *La Bisbal, anys enrera. 1900-1939*, Barcelone : Typografia Empòrium, 1974.
- MARQUES, Salomó. « Mestres del Baix Empordà a l'exili durant el franquisme », in *Estudis del Baix Empordà*, nº 14. Sant Feliu de Guíxols : Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 1995.
- MARQUES, Salomó. *L'exili dels mestres (1939-1975)*. Capellades : Universitat de Girona, Collection Aula Oberta, 1995.
- MOLINAS I FALGUERAS, Lluís. *Palafrugell: 1936-1939. (Recull-testimoni d'una guerra)*. Palafrugell : l'auteur, Imprenta Palé, 1989.
- MONTELLÀ, A. (2005). *La Maternitat d'Elna. Bressol dels Exiliats*. Barcelone : Ara Llibres.
- MONTELLÀ, A. (2007). *El setè camió*. Barcelone : Ara Llibres.
- MONTERO, J. (2000). *Argelès-sur-Mer 1939-1999. De la création d'un camp à la commémoration d'un événement*. Mémoire de maîtrise sous la direction de la professeure Marie-Claude Chapat. Paris, Université de Paris X-Nanterre (Département d'Études Ibériques et Ibéro-américaines).
- MORET, R. M. et SERRA, E. (2006). *Rabós d'Empordà*. Quaderns de la Revista de Girona nº 124, Série Monographies locales nº 74. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2000). *La guerra civil a Olot. (1936-1939)*. Recueil d'articles. Olot, Edicions Font Moixina.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2003). *Els morts per la guerra civil a la Garrotxa (1936-1939)*. Prologue de Josep M. Solé i Sabaté. Olot, Edicions Llibres de Batet.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2005). *Dictadura, República i Guerra Civil*. Girona, Quaderns d'Història d'Olot nº 8.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2006). « *Smash fascism* »: *arqueologia de la Guerra Civil a la Garrotxa*. In : *Revista de Girona* nº 234. Girona : janvier - février 2006.
- PUJIULA RIBERA, Jordi. (2000). « L'exili olotí del 1939 », in *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Girona : Quaderns del Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000.
- PLA, Jordi. (1996). « Can Perxés d'Agullana », in *Revista de Girona*, nº 178 (septembre - octobre de 1996). Girona, p. 101 - 106
- PLANAGUMÀ GELADA, Antoni. (2002). *La guerra civil a Olot. Memòries des de l'exili*. Olot, Nova Biblioteca Olotina, nº 2.
- PRUJÀ, J. C. (éd.) (1982). *Janvier-Février 1939. La Retirada à Prats de Molló. Témoigne*. Arles-sur-Tech.
- . (2003). *Premiers camps de l'exil espagnol Prats-de-Mollo, 1939*. Saint-Cyr-sur-Loire, Alan Sutton.
- ROMERO, A. et RUIZ, J. (1991). *Figueres*. Quaderns de la Revista de Girona nº 34, Série Monographies locales nº 19. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- ROURA CASTANYER, Maria del Tura. (1986). *La meva història de la guerra a Olot. Papers de l'Arxiu Casulà*. Olot.
- ROURA SABÀ, P. (1997). *Maçanet de Cabrenys*. Quaderns de la Revista de Girona nº 71, Série Monographies locales nº 41. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.
- SAGNES, J. et CAUCANAS, S. (éd.) (1990). *Les français et la guerre d'Espagne. Actes du Colloque de Perpignan, 28-30 septembre 1989*. Perpignan (Centre de Recherche sur les Problèmes de la Frontière (CPREPF), Université de Perpignan.
- SALVATELLA, Josep et COLOME, Montserrat. *Crònica d'un segle. Palafrugell, 1900-1999*. Palafrugell : Edicions Baix Empordà, 2000.
- TUBERT, E. (1988). *Agullana*. Quaderns de la Revista de Girona nº 20, Série Monographies locales nº 11. Girona, Diputació de Girona / Caixa de Girona.

- TUBAN, G. (2003). *Les séquestrés de Collioure. Un camp disciplinaire au Château Royal*. Perpignan, Éditions Mare Nostrum.
- TRAVESA, G. (2005). *Refugiats, desplaçats i exiliats durant la Guerra Civil espanyola a Camprodon*. Travail de recherche de 2e de baccalauréat social, IES-SEP La Garrotes.
- VILA MITJÀ, M. (1994). *L'Escala, 1931-1947 (República - Guerra Civil - Postguerra)*. Ajuntament de l'Escala / Diputació de Girona.
- VILAR, Albert. *La Guerra Civil a Calonge*. Calonge : Bar Xicu et Galeria Tot Art, 2001.

Autres zones et régions

- ARRIEN, Gregorio. *El primer exili dels bascos: Catalunya 1936-1939*. Barcelone : Fundació Ramon Trias Fargas Bilbao, Fundació Sabino Arana, 2000.
- CORTES, Santi. « Els exiliats valencianistes », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- De les bombes a l'exili: Gandia 1939*. [Catalogue de l'exposition]. Gandia : CEIC Alfons el Vell, 2001.
- FERNANDEZ SANTANDER, Carlos. *El Exilio gallego de la Guerra Civil*. [La Coruña] : Edición do Castro, 2002.
- MANENT, Albert. « La guerra civil a quatre pobles de les muntanyes de Prades (l'Albiol, Capafonts, la Febró i la Mussara) », in *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- MARIMON, Antoni. « Exiliats i refugiats de les Pitiüses i de Menorca », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- MAS I GIBERT, Xavier. *Guerra-revolució i contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943). Les dimensions d'una tragèdia*. Mataró : Caixa d'Estalvis Laietana, 2002.
- PLANES, Jordi. « La Agrupación de Bergadanos en el exilio, 1945-1946 », in *Emigración y exilio: españoles en Francia 1936-1946*. Madrid : Eudema, 1996.
- SABATE I ALENTORN, Jaume. *Víctimes d'una guerra al Priorat (1936-19..)*. Collection Camí Ral, 21. Barcelone : Rafael Dalmau, 2002.
- SANTACANA, Manuel. « L'exili dels mallorquins », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- SIMO BACH, Ricard. *Sabadellencs morts en l'exili*. Sabadell : Agulló Costa, 1986.

Études monographiques

Facteurs déterminants de l'exil, motivations des exilé(e)s

- A.D. *Vencedores y vencidos*. Madrid : Historia 16, 1986.
- GARCIA I FONTANET, Àngel. « Un aspecte de la repressió franquista de la postguerra: la *Ley de Responsabilidades Política* », in RISQUES, Manel ; VILANOVA, Francesc ; VINYES, Ricard (éd.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- REIG TAPIA, Alberto. « En torno al estudio de la represión franquista », in *Tiempo de historia*, nº 58, 1979.
- SOLE I SABATE, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya, 1938-1953*. Barcelone : Edicions 62, 1985.
- SOLE I SABATE i VILLARROYA, Joan. *L'ocupació militar de Catalunya*. L'Avenç : Barcelone, 1987.

Quantification, identification, particularités Démographie catalane (Guerre civile et après-guerre)

- A.D. *Gran geografia comarcal de Catalunya*. Ed. Enciclopedia Catalana, Barcelone, 1982.
- AROSTEGUI, Julio. *Sociedad y guerra*. Madrid : Historia 16, 1986.
- BACHOUD, Andrée. « Exilios y migraciones en Argelia. Las difíciles relaciones entre Francia y España », in *Ayer*, nº 47, 2002.
- BACHOUD, Andrée (dir.). *Exils et émigrations hispaniques au XXe siècle*. Paris : Université Paris 7 : CERIC, 1993.
- CABRE, Anna Maria. « Les migracions a Catalunya », in *Els moviments humans en el Mediterrani Occidental* Barcelone : Institut Català d'Estudis Mediterranis, 1989.
- CABRE I PLA, Anna ; PUJADAS I RUBIES, Isabel. « La població: immigració i explosió demogràfica », in SUDRIA I TRIAY, Carles (dir.). *Població, agricultura i energia*. Tome 5 (1989) de NADAL I OLLER, Jordi (dir.) ; CABANA I VANCELLS, Francesc (coord.), *Història econòmica de la Catalunya contemporània*. Barcelone : Enciclopèdia Catalana, 1988-1994.
- CARRERAS, A. *Índices españoles. Estudios de historia cuantitativa*. Madrid : Espasa Calpe, 1990.
- GIRALT, E. ; ABRIL, J. « La población en Cataluña y demás regiones españolas, 1857 – 1960 », in Hortalà, J. *El desarrollo industrial en Cataluña*. 1970.
- MALUQUER I SOSTRES, Joaquim. *Població i societat a l'àrea catalana*, Barcelone : A. C., 1965.
- MIKELARENA PEÑA, Fernando. « Los movimientos migratorios interprovinciales en España entre 1877 y 1930 », in *Cuadernos Aragoneses de Economía*, III, 2. 1993.
- NICOLAU, R. « La población », in CARRERAS, A. *Estadísticas históricas de España. Siglos XIX y XX*. Madrid : Fundación Banco Exterior, 1987.
- REBAGLIATO, Joan. « L'evolució demogràfica entre el 1900 i el 1940 », in SALVAT, Joan (dir.). *Història de Catalunya*, vol. 6. Barcelone : Salvat Editores, 1978.
- RECOLONS, Lluís. *La població de Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica. 1900-1970*. Barcelone : Laia, 1976.

YSAS, Pere ; MOLINERO, Carme. « La població catalana a la postguerra: creixement i concentració, 1939 – 1950 », in *L'Avenç*, 102, mars 1987.

Absence dues à un décès (Guerre civile et après-guerre)

CASANOVA, Julio. *Morir, matar, sobreviure*, Barcelone : Crítica, 2002.

JULIA, Santos (et autres). « Apéndice. Las cifras. Estado de la cuestión », in JULIA, Santos (coord). *Víctimas de la Guerra civil*. Madrid : Temas de Hoy, p. 407 - 412.

SOLE SABATE, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya, 1938-1953*. Barcelone : Edicions 62, 1985.

SOLE SABATE, Josep M. ; VILLARROYA, Joan. *Catalunya sota les bombes. 1936-1939*. Barcelone : Abadia de Montserrat, 1986.

SOLE SABATE, Josep M. ; VILLARROYA, Joan. *La repressió a la rera guarda de Catalunya. 1936-1939*. Barcelone : Abadia de Montserrat, 1989 - 1990.

SOLE SABATE, Josep M. ; VILLARROYA, Joan. *L'Ocupació militar de Catalunya, març 1938-febrer 1939*. Barcelone : L'Avenç, 1987.

Absences dues à l'émigration (1936 – 1939)

A.D. *Guerre d'Espagne & immigration espagnole*. Montreuil-sous-Bois : V.O. Éditions, 1997.

FERNANDEZ, Alberto. *Emigración republicana española: 1939-1945*, Algorta : Zero, 1972.

GAITX MOLTO, Jordi. « Republicans i revolucionaris. Orígens socials i polítics de l'exili català de 1939 », in SANTESMASES, J. (dir.). *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana. Actes del VI Congrés de la CCEPC (Barcelone, 3 et 4 novembre 2006)*. Valls : Cossetània Edicions, 2006.

GAITX MOLTO, Jordi. « República i revolució. Orígens socials i polítics de l'exili català de 1939 », in PUJOL, Enric (coord.). *L'exili català de 1936-1939. Un balanç. Vol. II*. Cercle d'Estudis Històrics i Socials : Girona, 2006.

ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelone : Ed. 62, 1977.

RUBIO, Javier. *La emigración española a Francia*. Esplugues de Llobregat : Ariel, 1974.

RUBIO, Javier. *La emigración de la guerra civil de 1936-1939: historia del éxodo que se produce con el fin de la II República española*. Madrid : San Martín, 1977.

RUBIO, Javier. « Las cifras del exilio », in *Historia* 16, octobre 1978.

SANCHEZ-BRAVO CENJOR, Antonio. *El peso de la derrota: 1939-1944, la tragedia de medio millón de españoles en el exilio*, Madrid : Edifrans, 1974.

Démographie et quantification des absences dans les régions de Girona

- BARBAZA, Yvette. *El paisatge humà de la Costa Brava*. Barcelone : Edicions 62, 1988 (1966).
- CLARA, Josep. « Una nova font per a l'estudi de la repressió franquista el padró de 1940. Aplicació al Baix Empordà », in *Estudis sobre temes del Baix Empordà*, nº 9, 1990.
- IGLESIES, J. « Demografia històrica del Baix Empordà », in *XX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos*. Sant Feliu de Guíxols : Publicacions del Museu Municipal, 1977.
- OLIVA I LLORENS, Jordi. *El cost humà de la Guerra Civil a les comarques gironines: combatents morts i víctimes del material bèl·lic abandonat*. Girona : El Punt, Hermes Comunicacions, 1999.
- SOLANA I SOLANA, Miguel. « Població i poblament al Baix Empordà durant el segle XX: Cent anys de creixement i concentració espacial de la població », in *Estudis del Baix Empordà*, nº 21. Sant Feliu de Guíxols : Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 2002.

Identification nominale d'exilé(e)s

- CRUZ, J. Ignacio. *La educación republicana en América: 1939-1992: maestros y profesores valencianos en el exilio*. València (Espagne) : Generalitat Valenciana, Commission à l'occasion du Ve centenaire de la Découverte de l'Amérique, Rencontre, 1994.
- « Llista de víctimes del franquisme a Sant Feliu de Guíxols (a 1 de juny de 2003) », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, nº 2. Sant Feliu de Guíxols : Mairie, 2003.
- MARQUES, Salomó. *L'exili dels mestres (1939-1975)*. Capellades : Universitat de Girona, Collection Aula Oberta, 1995.
- ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*, Barcelone : Ed. 62, 1977.
- SANZ, Víctor. *El exilio español en Venezuela, vol. I i II*. Caracas : Éd. de la Casa de España et de l'éditeur José Agustín Catalá, El Centauro, 1995.

Particularités des exilés et de leurs zones de départ (Espagne, Catalogne)

- A.D. *Castellanos sin mancha*. Madrid : Celeste, 1999¹⁴.
- DUARTE, Àngel. *El republicanisme català a la fi del segle XX*. Vic : Eumo editorial, 1987.
- GAITX MOLTO, Jordi. « Republicans i revolucionaris. Orígens socials i polítics de l'exili català de 1939 », in X, X (dir.). *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana. Actes del VI Congrés de la CCEPC (Barcelone, 3 et 4 novembre 2006)*. Valls : Cossetània Edicions, 2006.

¹⁴ Ensemble d'articles biographiques sur des écrivains et des intellectuels de Castilla-La Mancha qui durent s'exiler à la fin de la Guerre civile et furent mieux reçus au Mexique qu'en France.

- GAITX MOLTO, Jordi. « República i revolució. Orígens socials i polítics de l'exili català de 1939 », in PUJOL, Enric (coord.). *L'exili català de 1936-1939. Un balanç. Vol. II*. Cercle d'Estudis Històrics i Socials : Girona, 2006.
- GALI, Alexandre. *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900-1936*, tome XIX. Barcelone : Fundació Alexandre Galí, 1986.
- GOMEZ ORTIZ, J.M. *Los gobiernos republicanos*. Barcelone : Bruguera, 1977.
- MOLAS, Isidre (éd.), *Diccionari dels partits polítics de Catalunya. Segle XX*, Barcelone : Enciclopèdia Catalana, 2000.
- NADAL OLLER, Jordi ; Carreras, A. (éd). *Pautas regionales de la industria española. Siglos XIX y XX*. Barcelone : Ariel, 1990.
- ROLDAN RODRIGUEZ, Luis. *Militares de la República. Su segunda guerra civil*. Madrid : Vosa, 2000¹⁵.
- VILANOVA, Mercè. *Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República. Orientació del vot, participació i abstenció*. Barcelone : Fundació Jaume Bofill, La Magrana, 1986.
- Baix Empordà :*
- BUSQUETS I BIARNES, Joan. *L'Escola Torres Jonama i el seu temps*. Collection Quaderns de Palafrugell, n° 1. Girona : Diputació ; Palafrugell : Ajuntament. 2000.
- CABRUJA, Agustí. *Polítics i escriptors gironins durant la República*. Salt : 1987.
- CARDABA, Marciano. *Campesinos y revolución en Cataluña. Colectividades agrarias en las comarcas de Girona, 1936-1939*. Madrid : Fundación Anselmo Lorenzo, 2002.
- FERRER I GIRONES, Francesc. *Els moviments socials a les comarques gironines*. Girona : Diputació de Girona, 1998.
- GAITX MOLTO, Jordi. « Exili i territorialitats locals el 1939. El cas de Sant Feliu de Guíxols », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 2. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 2003.
- GUARDIOLA GIRBAL, Josep. *Polítics del Baix Empordà*. Palafrugell : éd. de l'auteur, 1999.
- JIMENEZ, Àngel. *Aproximació a la història de l'ensenyament a Sant Feliu de Guíxols*. Collection Estudis Guixolencs, 2. Sant Feliu de Guíxols : 1988.
- LLUCH, Ernest. *Una teoria de l'Empordà*. Figueres : Edicions Federals, Carles Vallès, 1987.
- PI I SUNYER, Carles. *Una interpretació de l'Empordà*. Barcelone : Destino, 1976.
- RECASENS I ADROHER, Josep. « Albons: canvis profunds i mutacions socials », in *Revista de Girona*, n° 101, 1982.

L'impact de l'exil sur la société catalane

¹⁵ On y décrit l'exil de quelques-uns des militaires fidèles à la Seconde République. S'y trouvent aussi inclus des douaniers, des gendarmes et des miliciens. On y reprend les lois du franquisme et de la transition ainsi que les dispositions légales répressives qui s'étendirent sur les militaires et les forces de l'ordre. Il n'y a pas de liste de noms de personnes victimes de l'épuration ou de fusillés.

- BENET, Josep. « L'exili: una terrible pèrdua per a Catalunya », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.
- CORREDOR, Josep M. « Unes generacions sense mestratges », in *De casa i d'Europa*. Barcelone : Selecta, 1971.
- SANTACANA, Carles. « L'impacte del franquisme en la cultura catalana », in FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís ; REYES VALENT, Antoni (éd.). *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners : Centre d'Estudis Selvatans, 2000.

Voies et chronologies de la fuite

- A.D. *El ocaso de la República*, Madrid : Historia 16, 1986.
- FALQUES, Marie Ange. *L'Andorre face à l'exode républicain espagnol*. DEA d'Études Andorranes, Perpignan : Institut d'Estudis Andorrans 1979.
- FORT, Joan. « Els informes dels italians: cronologia de l'ocupació », in FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís ; REYES VALENT, Antoni. *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners : Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- GAITX MOLTO, Jordi ; JIMENEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols] : [Archives municipales de Sant Feliu de Guíxols], [2006].
- JUANOLA I BOERA, Albert. « El tresor d'en Negrín i l'èxode d'or i d'art per la Vajol », in *Revista de Girona*, 1994.
- MAYANS I PLUJA, Antoni. « La fi de la Guerra Civil », in *Revista de Girona*, n° 193, 1999.
- MOLINAS I FALGUERAS, Lluís. « La retirada dels republicans fins a Argelers (1939) », in *Revista de Girona*, n° 198, 2000.
- PAGES, Pelai. « La fi de la Guerra Civil als Països Catalans: l'inici de l'exili », in *El Temps*, n° 987. València (Espagne) : 2003.
- PERNAU, Jordi. *Diari de la caiguda de Catalunya*. Barcelone : Grupo Zeta, 1989.
- PLA I PLANAS, Jordi. « Can Perxés d'Agullana », in *Revista de Girona*, n° 198. p. 101 - 106, 1996.
- PUJIULA, Jordi. « Recuperació d'un viatge únic », in *Revista de Girona*, n° 164, p. 20 - 21, 1994.
- SOLE I SABATE, Josep Maria ; VILLARROYA, Joan. *L'ocupació militar de Catalunya, març 1938 – febrer 1939*. Barcelone : L'Avenç, 1987.

Premiers emplacements

- SUREDA, Francis. « De la guerra civil espanyola a la Segona Guerra Mundial », in RISQUES, Manel ; VILANOVA, Francesc ; VINYES, Ricard (eds.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

Lieux d'accueil d'enfants de républicains pendant la Guerre civile

- ALTED VIGIL, Alicia. *Los niños de la guerra de España en la Unión Soviética: de la evacuación al retorno, 1937-1999*, Madrid : Fundación Largo Caballero, 1999.
- GAITX MOLTO, Jordi ; JIMENEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols] : [Archives municipale de Sant Feliu de Guíxols], [2006].
- MATEO GAMBARTE, Eduardo. *Los niños de la guerra. Literatura del exilio español en México*, Lleida : Universitat de Lleida et Pagès Editors, 1996.
- PAMIES, Teresa. *Los niños de la guerra*. Barcelone : Bruguera, 1977.
- PLA BRUGAT, Dolores. *Los niños de Morelia: un estudio sobre los primeros refugiados españoles en México*. Mexique : Instituto Nacional de Antropología e Historia, 1985.

Camps de concentration et prisons françaises

- A.D. (2000). *Des dels camps. Cartes de refugiats i internats al Migdia francès l'any 1939*. Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer, nº 3. Barcelone, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals.
- A.D. (Édition aux soins de CAMPILLO, M. et VILANOVA, F.) (2000). *La cultura catalana en el primer exili (1939-1940). Cartes d'escriptors, intel·lectuals i científics*. Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer, nº 4. Barcelone, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals.
- ANDÚJAR, MANUEL. (1990). *St Cyprien plage... Campo de concentración*, Huelva, Diputación provincial de Huelva.
- BOITEL, A. (2001). *Le camp de Rivesaltes 1941-1942. Du centre d'hébergement au « Drancy de la zone libre »*. Perpignan, Edicions Mare Nostrum / PUP.
- CATALÀ, N. (1984). *De la resistència i la deportación. 50 testimonios de mujeres españolas*. Barcelone, Ed. Adgena.
- CHUECA, JOSU. *Gurs, el campo vasco*. Tafalla, Iruña, 2007.
- COHEN, Monique-Lise ; MALO, Eric (dirs.). *Les camps du sud-ouest de la France : 1939 - 1945. Exclusion internement et déportation*, Toulouse : Privat, 1994.
- CROS, P. (2001). *Saint-Cyprien de 1939 à 1945. Le village, le camp, la guerre*. Canet, Editions del Trabucaire.
- CRUZ, José Ignacio. « Los barracones de cultura: noticias sobre las actividades educativas de los exiliados españoles en los campos de refugiados », in *Spagna contemporanea*, nº 5, 1994, p. 61 - 78.
- DIAZ ESCULIES, Daniel. *Entre filferrades: un aspecte de l'emigració republicana dels Països Catalans: 1939-1945*, Barcelone : La Magrana, 1993.
- DIAZ ESCULIES, Daniel. « Entre filferrades », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.
- DREYFUS-ARMAND, Geneviève. *Les camps sur la plage, un exil espagnol*. Paris : Autrement, 1995.
- ESPINAR, Jaime. « Argelès-sur-mer »: *Campo de Concentración para Españoles* Editorial Elite, Caracas, Venezuela, 1940.
- FABREGUET, Michel. 1986, « Un groupe de réfugiés politiques : les républicains espagnols des camps d'internement français aux camps de concentration nationaux-socialistes (1939-1941) » in *Separata de Revue d'Histoire*, nº 144.
- FEBRÉS, X., GRANDO, R. et QUERALT, J. (1991). *Les camps du Mépris. Des chemins de l'exil à ceux de la résistance 1939-1945*. Canet, Edicions del Trabucaire.

- FEBRÉS, X. (1979). *Frederic Escofet, l'últim exiliat*. Barcelone, Éd. Pòrtic.
- FERRER, Eulalio. *Entre alambradas: diarios de los campos de concentración*. Barcelone : Grijalbo, 1988.
- GARCÍA GERPÉ, M. (1941). *Alambradas. Mis nueve meses por los campos de concentración de Francia*. Buenos Aires, Editorial Costa.
- FORCADA, Eric ; TUBAN, Grégory. « Topografia dels camps de concentració de la Catalunya del Nord », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- GAITX MOLTO, Jordi ; JIMENEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols] : [Archives municipales de Sant Feliu de Guíxols], [2006].
- GRANDO, R. (2006). *iAl Campo! Espagne 1939. Exode, frontière, exil*. Perpignan, Editorial Mare Nostrum.
- GRANDO, René ; QUERALT FEBRES, Xavier. 1981, 1939 : 500 000 républicains venus du Sud, indésirables en Roussillon. Éd. Du Chiendent, 1981.
- GRYNBERG, A. (1999). *Les Camps de la honte. Les internés juifs des camps français, 1939 - 1944*. Paris : Éditions de la découverte.
- IZARD, P. (1974). *La petite histoire : Argelès-sur-Mer. 1900 - 1940*. Argelès, Editions Massana.
- LAHARIE, Claude. *Le camp de Gurs, 1939 - 1945. Un aspect méconnu de l'histoire de Vichy*. Biarritz : J&D Editions, 1993.
- LEIBERICH, Michel. « El mundo concentracionario europeo », in MOLINERO, Carme ; SALA, Margarida ; SOBREQUES, Jaume (éd.). *Una inmensa prisió*. Col. Contrastes. Crítica : Barcelone : 2003.
- LUCIO, Santiago. *Internamiento y resistencia de los republicanos españoles en África del Norte durante la segunda guerra mundial*. Sant Cugat del Vallès : Rafael Barrera, 1981.
- METTAY, J. (2001). *L'archipel du mépris. Histoire du camp de Rivesaltes de 1939 à nos jours*. Canet : Editions du Trabucaire.
- MESTRE FERRANDO, C. (1986). *Arreu la sorra*. Barcelone : El Llamp.
- MOLINS I FABREGA, Narcís ; BARTOLI, Josep. *Campos de concentración, 1939-1944*. Mexique : Ibèria, 1944.
- MONTERO, J. (2000). *Argelès-Sur-Mer 1939 - 1999. De la création d'un camp à la commémoration d'un événement*. Mémoire de Maîtrise sous la direction du professeur Marie-Claude Chaput. Paris, Université de Paris X-Nanterre (Département d'Études ibériques et ibéro-américaines).
- PAGÈS, P. et PÉREZ, A. (2003). *Aquella guerra tan llunyana i tan propera (1936-1939). Testimonis i records de la Guerra Civil a Catalunya*. Lleida, Pagès Editors.
- PESCHANSKI, Denis. *La France des camps : l'internement, 1938-1946*. Paris : Gallimard, 2002.
- PONS, F. (1993). *Barbelés à Argelès et autour d'autres camps*. Paris, L'Hamattan.
- PLAZA, Esther ; JIMENEZ NAVARRO, Àngel ; GAITX MOLTO, Jordi ; AULADELL AGULLO, Marc. « Els camps de concentració », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols i la vall d'Aro*, nº 6. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 2006, p. 2 - 8.
- PRUJA, Jean-Claude. *Premiers camps de l'exil espagnol. Prats de Molló, 1939*. Saint-Cyr-sur-Loire : Alan Sutton, 2003.
- RAFFANEAU-BOJ, Marie-Claude. *Odyssée pour la liberté : les camps de prisonniers espagnols 1939-1945*, Paris : Denoël, 1993.

- RAFFANEAU-BOJ, Marie-Claude. 1995, *Los campos de concentración de los refugiados españoles en Francia: 1939-1945*, Barcelone : Omega, 1995.
- SARLÉ-ROIGÉ, LI. (1981) *Ombres de la vida i de la mort. Un exiliat català en els camps de reclusió i els sanatoris francesos*. Barcelone : Éd. Pòrtic.
- SENDER, RAMON J. (1971) (écrit en 1942). *Cronica del Alba*. Madrid : Alianza Editorial.
- STEIN, L. (1981). *Par-delà l'exil et la mort. Les républicains espagnols en France*. Paris, Mazarine. (édition originale de 1979, Harvard).
- STEPHEN, Walter M. *La Retirada: Sixty Years on at Argeles*. Hills of Home. Edimburgh, Scotland. (2001).
- TORMO, D. (2006). *Els camps de refugiats. La Guerra Civil: balanç final. D'Argelers a el Barcarès*. Barcelone : Edicions 62.
- TUBAN, Grégory. *Les séquestrés de Collioure. Un camp disciplinaire au Château royal en 1939*. Perpignan : Mare Nostrum, 2003.
- URZÁIZ, Francisco (1992). « St Cyprien » in *Cuadernos Republicanos*, nº 12, octobre 1992 ; Madrid, p. 41 - 45.
- VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc. (2006). *Exiliats, proscrips, deportats. El primer exili dels republicans espanyols: dels camps francesos al llindar de la desesperació*. Barcelone : Empúries.
- VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc. « En el exilio: de los campos franceses al umbral de la deportación », in MOLINERO, Carme ; SALA, Margarida ; SOBREQUES, Jaume (éd.). *Una inmensa prisió*. Col. Contrastes. Crítica : Barcelone : 2003.
- VILLEGAS, Jean-Claude (coord.). *Plages d'exil : les camps de refugies espagnols en France*. Toulouse : Centre d'Études et de Recherches Hispaniques du XXe siècle, 1989¹⁶.
- VIVES I CLAVE, Pere. *Cartes des del camps de concentració*. Barcelone : Edicions 62, 1980.

Compagnies de Travailleurs et enrôlement dans les armées alliées

- ARASA, Daniel. « Catalans a la Segona Guerra Mundial », in *L'Avenç*, nº 196, 1995 (octobre).
- GALLEGO I SERRA, Fermí. « Desxiframent de comunicacions: la *punxada* que va vèncer Hitler », in *L'Avenç*, nº 196, 1995 (octobre).
- MARTINEZ FIOL, David. « Soldats de Catalunya: una via militar d'alliberament nacional (1939-1945) », in *L'Avenç*, nº 196, 1995 (octobre).

Camps nazis

- A.D. *Mauthausen. Crònica gràfica de la deportació*. Barcelone : Viena edicions, 2002.
- ALFAYA, J. (1970). *Españoles bajo el III Reich. Los recuerdos de un triángulo azul*, Madrid : Ed. Cuadernos para el Diálogo.
- AMAT-PINIELLA, J. (2001). *K. L. Reich*. Barcelone, Ed. 62.
- ANTHONIOZ-DE GAULLE, Geneviève (et autres). *Mujeres bajo el nazismo*. Barcelone : Fontanella, Amigos de Ravensbrück et Association de Déportées et d'Internées de la Résistance, 1966.

¹⁶ On y recueille les bulletins publiés à la main dans les camps d'internement.

- ARMENGOU, M. et BELIS, R. (2007). *Ravensbrück, l'infern de les dones*. Barcelone : Angle Editorial / Televisió de Catalunya.
- BASSA, David ; RIBO, Jordi. *Memòria de l'infern. Els supervivents catalans dels camps nazis*. Barcelone : Edicions 62, 2002.
- BERMEJO, Benito. *Francesc Boix, el fotògraf de Mauthausen*. Barcelone : La Magrana, 2002.
- BERMEJO, B. et CHECA, S. (2006). *Libro Memorial. Españoles deportados a los campos nazis (1940-1945)*. Madrid : Secretaria General Técnica / Subdirección General de Publicaciones, Información y Documentación.
- BERNADAC, Christian. *Los Maniqués desnudos*. Barcelone : Grijalbo, 1974.
- CATALA, Neus. *De la resistencia y la deportación. 50 testimonios de mujeres españolas*. Barcelone : Península, 2000.
- FABREGUET, Michel. « Un groupe de réfugiés politiques : les républicains espagnols des camps d'internement français aux camps de concentration nationaux-socialistes (1939 - 1941) » in *Separata de Revue d'Histoire. 2e. Guerre*, n° 144, 1986.
- GAY I FRIAS, Josep Víctor. « Memorial Anna Frank en el cor de Girona », in *Revista de Girona*, n° 188, 1998.
- GIMENO FONT, E. (2007). *Buchenwald, Dora, Bergen-Belsen. Vivències d'un deportat*. Barcelone, Amicale de Mauthausen et autres camps et de toutes les victimes du nazisme d'Espagne.
- GRYNBERG, A. (1999). *Les Camps de la honte. Les internés juifs des camps français, 1939 - 1944*. Paris : Éditions de la découverte.
- MARFIL, J. (2003). *J'ai survécu à l'enfer nazi*. Paris : L'Harmattan.
- PONS PRADES, E. (1977). *Los derrotados y el exilio*. Barcelone : Bruguera.
- . (1995). *Morir por la libertad. Españoles en los campos de exterminio nazis*, Madrid : Ediciones Versa.
- . (2005). *El holocausto de los republicanos españoles. Vida y muerte en los campos de exterminio alemanes (1940-1945)*. Barcelone : Belacqua.
- REVERTER, Elisa. *Dones a l'infern*. Barcelone : Columna : Edicions de l'Eixample, 1995.
- RODRIGUEZ JIMENEZ, José Luis. *Los Esclavos españoles de Hitler*. Barcelone : Planeta, 2002.
- ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelone : Ed. 62, 1977.
- SALOU OLIVARES, V. et SALOU OLIVARES, P. (2005). *Los republicanos españoles en el campo de concentración de Mauthausen. El deber colectivo de sobrevivir* (Version bilingue français - espagnol) Paris : Éd. Tiresias.
- TORAN, Rosa. *Mauthausen. L'univers de l'horror*. Édition spéciale pour l'exposition. Barcelone : Museu d'Història de Catalunya et Amical de Mauthausen, 2001.
- TORAN, Rosa. *Vida i mort dels republicans als camps nazis*, Barcelone : Proa, 2002.

Organismes d'aide aux réfugiés

- ALTED VIGIL, Alicia. « La Cruz Roja Republicana Española en Francia, 1945-1986 », in *Historia Contemporánea. Revista del Departamento de Historia Contemporánea de la Universidad del País Vasco*, n° 6. Bilbao, 1991.
- CABRE I LLORET, Salvador. « La Generalitat de Catalunya durant el primer exili (febrer 1939 - juny 1940) », in *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, n° 29, printemps 2001.
- CAMPILLO, Maria ; VILANOVA, Francesc (éd.). *La cultura catalana en el primer exili (1939-1940). Cartes d'escriptors, intel.lectuals i científics*. Quaderns de l'Arxiu Pi

i Sunyer, 4. Barcelone : Fundación Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals, 2000¹⁷.

ORDOÑEZ ALONSO, María Magdalena. *El Comité Técnico de Ayuda a los Republicanos Españoles : Historia y Documentos*. Mexique : Instituto Nacional de Antropología e Historia, 1997.

Régions et États d'accueil des exilés en tant que citoyens libres

Général

ABELLAN, José Luis (coord.). *La otra cara del exilio: la diáspora del 39*, Madrid : Universidad Complutense, 1990.

France

A.D. *Españoles en Francia 1936-1946: coloquio internacional*. Salamanque : mai 1991.

A.D. *El exilio libertario en Francia (1939-75). Actes du colloque*. Béziers : Fundació Salvador Seguí, 1993.

A.D. *Memorias del olvido. La contribución de los republicanos españoles a la Resistencia y a la Liberación de Francia*. Paris : FACEEF, 1996.

ALTED, Alicia ; DOMERGUE, Lucienne (coords.). *El exilio republicano español en Toulouse: 1939-1999*. Madrid : UNED, PUM Toulouse, 2003.

ALTED VIGIL, Alicia ; AZNAR SOLER, Manuel (éd.). *Literatura y cultura del exilio español de 1939 en Francia*. Salamanque : AEMIC-GEXEL, 1998.

ANGOUSTURES, Aline. « Les réfugiés espagnols en France de 1945 à 1981 », in *Revue d'Histoire Moderne et Contemporaine*, 44 - 3, juillet -septembre 1997.

BARRUSO, Pedro. *El frente silencioso. La guerra civil española en el sudoeste de Francia*. Alegia : Hiria, 2001.

BORRELL MERLIN, María Dolores. « Exilio catalán y desde Cataluña en la fase final de la guerra:'Un día en la vida de un exiliado catalán en Francia' (testimonio escrito)», in *Españoles en Francia 1936-1946*. Colloque international. *Salamanque : Universidad de Salamanca, mai 1991. [s. n.]*

CARRASCO, J. *La odisea de los republicanos españoles en Francia (1939-1945)*, Barcelone : Nova Llettra, 1980.

CUESTA, Josefina ; BERMEJO, Benito (coords.). *Emigración y exilio: españoles en Francia, 1936-1946*. Madrid : Eudema, 1996.

DOMERGUE, Lucienne (éd.). *L'exil républicain espagnol à Toulouse, 1939 - 1999*. Toulouse : Presses universitaires du Mirail, 1999.

DREYFUS-ARMAND, Geneviève. *L'exil des républicains espagnols en France. De la guerre civile à la mort de Franco*. Paris : Albin Michel, 1999.

DREYFUS-ARMAND, Geneviève. *El exilio de los republicanos españoles en Francia. De la guerra civil a la muerte de Franco*. Barcelone : Crítica, 2000.

¹⁷ On y traite en particulier des résidences d'intellectuels, mais aussi des services d'aide qui se constituèrent à la Generalitat pour la *présentation* comme pour les lettres elles-mêmes.

- FALGUERA, Narcise. *Guerrilleros en terres de France. Les Républicains espagnols dans la Résistance française*. Pantin : Le temps des Cerises, 2000.
- FONTSERE, Carles. *Un exiliado de tercera. En Paris durante la Segunda Guerra Mundial*. Barcelone : Acantilado, 2004.
- GAITX MOLTO, Jordi ; JIMENEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols] : [Archives municipale de Sant Feliu de Guíxols], [2006].
- HERMET, Guy. *Les Espagnols en France. Immigration et culture*. Paris : Editions Ouvrières, 1967.
- SAGNES, J. et CAUCANAS, S. (éd.) (1990). *Les français et la guerre d'Espagne. Actes du Colloque de Perpignan, 28 - 30 septembre 1989*. Perpignan (Centre de Recherche sur les Problèmes de la Frontière (CPREPF), Université de Perpignan.
- PIKE, David Wingeate. *Vae victis: los republicanos españoles refugiados en Francia (1939-1944)*. Paris : Ruedo Ibérico, 1969.
- PLANES, Jordi. « Les français jugés par les réfugiés catalan », in *Les français et la guerre d'Espagne*. Perpignan : Université, 1990.
- PLANES, Jordi. « Organisations catalanes en France (1938 - 1945) : refus ou intégration ? », in *Italiens et espagnols en France, 1938 - 1946*. Paris : CNRS, 1991.
- PONS, Eduardo. *Republicanos españoles en la II Guerra Mundial*. Madrid : Editorial La Esfera de los Libros, 2003.
- SAGNES, Jean ; CAUCANAS, Sylvie. *Les Français et la guerre d'Espagne*. Actes du colloque qui s'est tenu à Perpignan les 28, 29 et 30 septembre 1989. Perpignan : Centre de Recherche sur les Problèmes de la Frontière, 1990.
- SORIANO, Antonio. *Éxodos, historia oral del exilio republicano en Francia, 1939-1945*. Barcelone : Crítica, 1989.
- SORIANO, Antonio. *Itinéraire des exilés espagnols en France dans Toulouse et sa région*. Paris : 1991.
- SUREDA, Francis. « De la guerra civil espanyola a la Segona Guerra Mundial », in RISQUES, Manel ; VILANOVA, Francesc ; VINYES, Ricard (éd.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- STEIN, Louis. *Más allá de la muerte y del exilio. Los republicanos españoles en Francia, 1939-1945*. Barcelone : Plaza & Janés, 1983.
- STEIN, Louis. *Par-delà l'exil et la mort : les républicains espagnols en France*. [s. l.] : tazarine, 1981.

Andorre

- CLARA, Josep. « L'exili a Andorra », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.

Suisse

FARRE, Sebastien. *La Suisse et l'Espagne : émigration espagnole et lutte antifranquiste à Genève et en Suisse (1959 - 1964)*. Université de Genève : (Mémoire de Licence de 1996, non publiée).

Angleterre

ARASA, Daniel. 1995, *Exiliados y enfrentados: los españoles en Inglaterra de 1936 a 1945*. Madrid : Ed. De la Tempestad, 1995.

MONTFERRER CATALAN, Luís. *La producción intelectual de los emigrados españoles en Gran Bretaña durante la Guerra Civil y el franquismo, 1936-1975*. Barcelone : Publicacions Universitat de Barcelona, 1992.

Maghreb

LUCIO, Santiago. *Internamiento y resistencia de los republicanos españoles en África del Norte durante la segunda guerra mundial*. Sant Cugat del Vallès : Rafael Barrera, 1981.

MUÑOZ CONGOST, José. *Por tierras de Moros (el exilio español en el Magreb)*. Madrid : Ed. Madre Tierra, 1991.

URSS

ALTED VIGIL, Alicia. *Los niños de la guerra de España en la Unión Soviética: de la evacuación al retorno, 1937-1999*, Madrid : Fundación Largo Caballero, 1999.

ALTED VIGIL, Alicia. « El exilio español en la Unión Soviética », in *Ayer*, 47, 2002.

Continent américain

A.D. « El exilio literario español en América », in *Guaragua. Revista de cultura latinoamericana*, Barcelone : 5, 1997.

ABELLAN, José Luís. *El exilio filosófico en América: los transterrados de 1939*. Mexique : Fondo de cultura Cultura Económica, 1998.

CASTELLS, Víctor. « Exili », in *Catalans d'America per la independència*. Barcelone : Pòrtic, 1986.

CHAVEZ, Ernesto. *Libro de oro, 1941-1990 = Llibre d'or, 1941-1990*. Barcelone : Generalitat de Catalunya. Comissió America Catalunya, 1992.

GRASES, Pere. *Catalans a les Amèriques et altres escrits*. Barcelone : Fundació Miquel Torres, 1990. 164

DE LLERA ESTEBAN, Luís (coord.). *El último exilio español en América. Grandeza y miseria de una formidable aventura*. Madrid : Editorial Mapfre, Colección Relaciones entre España y América 1996.

ESTEVA FABREGAT, Claudi. *L'Exili català als països americans: una perspectiva antropològica*. Comissió Amèrica i Catalunya, 1990.

MANENT, Albert (dir.). *Diccionari dels catalans d'Amèrica. Contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic* Barcelone : Generalitat de Catalunya, Comissió Amèrica i Catalunya, 1992.

- PLA BRUGAT, Dolores. « El exilio republicano en Hispanoamérica. Su historia e historiografía », in *Historia Social*, 42, València (Espagne) : UNED, 2002.
- RODRIGUEZ-ARIAS BUSTAMANTE, Lino. *La guerra civil y los españoles en América*. Madrid : Martín & Macias, 1977.
- VILA, Marc-Aureli. « L'exili català a Llatinoamerica », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.

Mexique

- A.D. *México y la República Española. Antología de documentos, 1931-1977*. Mexique : Centro Republicano Español de México, 1978.
- A.D. 1997, « El exilio español en México (1939-1977) », in *Taifa, publicación trimestral de literatura*, Barcelone : 2e époque, 1997.
- A.D., 1998, *Los refugiados españoles y la cultura mexicana*, Publicaciones de la Residencia de Estudiantes, Madrid.
- ALONSO, María de la Soledad. *Palabras del exilio: contribución a la historia de los refugiados españoles en México*. Mexique : Archivo de la Palabra del Instituto Nacional de Antropología e Historia, 1984.
- ABELLAN, José Luís (coord.). *Los refugiados españoles y la cultura mexicana*. Madrid : Residencia de Estudiantes, El Colegio de México, 1998.
- ARAMBURU SANTA CRUZ, Fernando. *Actitud del gobierno de Mexico en el caso de España*. Santa Cruz Mexico : Escuela Libre de Derecho, 1963.
- FABREGAS PUIG, Andrés. « Los intelectuales catalanes del exilio y la antropología mexicana », in *Catalanes de México*, número monographique de la revue *Estudios Jaliscienses*, 46. Zapopan, Jalisco : Colegio de Jalisco, 2001.
- FAGEN, Patricia W. *Exiles and citizens: Spanish republicans in Mexico*. University of Texas Press, 1973.
- FRESCO, Mauricio. *La emigración republicana española: una victoria de Méjico*. Mexico DF : Editores Asociados, 1950.
- HERNANDEZ, P. *Veus de l'exili a Mexique. Una catalanitat a prova*. Barcelone : Pòrtic, 2000.
- L'exili espanyol a Mexic*. Barcelone : Ajuntament de Barcelona ; Madrid : Ministerio de Cultura, 1984.
- LIDA, Clara E ; MATESANZ, José Antonio. *La Casa de España en México*. Mexico D.F. : El Colegio de México, Centro de Estudios Históricos, 1988.
- LIGORRED PERRAMON, F. *Presencia catalana en la Península de Yucatán*. Mexico : El Colegio de Jalisco, Generalitat de Catalunya (Ensayos). 1998.
- MARQUES SUREDA, Salomó. « Riqueza para unos, pobreza para otros », in *Catalanes de México*, número monographique de la revue *Estudios Jaliscienses*, 46. Zapopan, Jalisco : Colegio de Jalisco, 2001.
- MATEO GAMBARTE, Eduardo. *Los niños de la guerra. Literatura del exilio español en México*. Lleida : Universitat de Lleida et Pagès Editors, 1996.
- MATEOS, Abdón. « Los republicanos españoles en el México cardenista », in *Ayer*, 47, 2002.
- MATESANZ, José Antonio. *Las raíces del exilio. México ante la Guerra Civil española (1936-1939)*. Mexico DF : El Colegio de México Universidad Nacional, 2000.

- MOLINA HURTADO, Mª Mercedes. *En tierra bien distante. Refugiados españoles en Chiapas*. Chiapas : Gobierno del Estado de Chiapas, 1993.
- MONEDERO LOPEZ, Enrique. *México. Los colegios del exilio*. Madrid : Fundación Españoles en el Mundo, 1996.
- MURIA, J. M. (coord.). *Diccionario de los catalanes de México*. Mexico : El Colegio de Jalisco-Generalitat de Catalunya, 1996.
- NOGUER FERRER, Marta. *Paraules al vent: presència d'escriptors catalans a la premsa cultural mexicana 1939-1975*. Travail de recherche. Barcelone : Universitat Autònoma de Barcelone, Facultat de Lletres, 2003.
- NOGUER FERRER, Marta ; GUZMAN MONCADA, Carlos. « Avel·lí Artís-Gener: testimonio de un catalán de México », in *Catalanes de México*, número monographique de la revue *Estudios Jaliscienses*, 46. Zapopan, Jalisco : Colegio de Jalisco, 2001.
- OTAOLA. *La librería de Arana. Historia y fantasía*. Madrid : Ediciones del Imán, 2000.
- PLA BRUGAT, Dolores. *Los niños de Morelia: un estudio sobre los primeros refugiados españoles en México*. Mexique : Instituto Nacional de Antropología e Historia, 1985.
- PLA BRUGAT, Dolores ; ORDOÑEZ, M. M. ; FERRIZ ROURE, T. *El exilio catalán en México. Notas para su estudio*. Mexique : El Colegio de Jalisco, Generalitat de Catalunya (Ensayos), 1997.
- PLA BRUGAT, Dolores. *Els exiliats catalans a Mexique: un estudi de l'emigració republicana*. Catarroja-Barcelone : Afers, 2000.
- RIERA LLORCA, Vicenç. *Els exiliats catalans a Mexique*. Barcelone : Curial, 1994.
- ROMAGUERA I RAMIO, Joaquim. « Presencia del exilio catalán en el cine mexicano », in *Catalanes de México*, número monographique de la revue *Estudios Jaliscienses*, 46. Zapopan, Jalisco : Colegio de Jalisco, 2001.
- SMITH, Louis Elwyn. *Mexico and the spanish republicans*. University of California, 1955.

Argentine

- SCHWARZSTEIN, Dora. *Entre Franco y Perón. Memoria e identidad del exilio republicano en la Argentina*. Crítica. Barcelone, 2001.
- SCHWARZSTEIN, Dora. « La llegada de los republicanos españoles a la Argentina », in *Estudios Migratorios Latinoamericanos*, n° 37. Buenos Aires : CEMLA, 1997.
- SOLE CAVALLE, Josep M. *70 anys del Casal Català de Montevideo (1926-1996)*. Montevideo : Blanes, 1997.

Venezuela

- MARQUES, Salomó ; MARTIN FRECHILLA, Juan José. *La labor educativa de los exiliados españoles en Venezuela*. Caracas, 2002.
- SANZ, Víctor. *El exilio español en Venezuela*, vol. I et II. Caracas : Editeur José Agustín Catalá, Ediciones de la Casa de España, Centauro, 1995.

Colombie

MARTINEZ GORROÑO, Mª Eugenia. *Españolas en Colombia: la huella cultural de mujeres exiliadas tras la guerra civil*. Madrid : Fundación Españoles en el Mundo, 1999.

Chili

LEMUS, Encarnación. « Identidad e identidades nacionales en los republicanos españoles de Chili », in *Ayer*, 47, 2002.

NORAMBUENA CARRASCO, Carmen. *Disconformes y exiliados: artistas e intelectuales españoles en Chile, 1939-2000*. Santiago du Chili : Universidad de Santiago de Chile. Instituto de Estudios Avanzados, 2002.

République Dominicaine

DÍAZ ESCULIES, Daniel. *L'exili català de 1939 a la República Dominicana*. Barcelone : La Magrana, 1995.

États-Unis

RUEDA HERNANZ, Germán. *La Emigración contemporánea de españoles a Estados Unidos, 1820-1950. De « dons » a « misters »*. Madrid : Mapfre, 1993.

Conditions de vie en exil

Insertion dans une nouvelle société : traitement reçu, permis de résidence et possibilités de travail

GARCIA PEREZ, Rafael. « El envío de trabajadores españoles a Alemania durante la Segunda Guerra Mundial », in *Hispania. Revista Española de Historia*, vol. XXII, n° 85, Madrid, 1962¹⁸.

MARQUES SUREDA, Salomó. « Riqueza para unos, pobreza para otros », in *Catalanes de México*, numéro monographique de la revue *Estudios Jaliscienses*, 46. Zapopan, Jalisco : Colegio de Jalisco, 2001.

MARTIN SANCHEZ, Isabel. « La conexión entre exilio político y emigración económica », in *Cuadernos Republicanos*. Madrid : Centro de Investigación y Estudios Republicanos, 1999.

Réseaux d'exilés : maintien des traits culturels propres, possibilités de retour, nouveaux domaines de sociabilité

¹⁸ Un des premiers travaux qui, dans l'historiographie espagnole inscrite dans la revue *Hispania*, abordait la période chronologique postérieure à la Guerre civile, selon María Angustias Marcos Barrado. "Apuntes para el estudio historiográfico de los trabajos de historia contemporánea en la revista *Hispania*", in *Hispania. Revista Española de Historia*, n° 176, Madrid, 1990.

PLANES, Jordi. « La Agrupación de Bergadanos en el exilio, 1945-1946 », in *Emigración y exilio: españoles en Francia 1936-1946*. Madrid : Eudema, 1996.

Institutions de gouvernement

Gouvernement catalan

ARASA FAVA, Daniel. « Nacionalistas catalanes: el Consell Nacional frente a Irla », in *Exiliados y enfrentados: los españoles en Inglaterra de 1936 a 1945*. Barcelone : La Tempestad, 1995.

CALVET, Felip ; ROIG ROSICH, Josep M. *Josep Irla. President de la Generalitat de Catalunya a l'exili*. Barcelone : Teide, 1981¹⁹.

DIAZ ESCULIES, Daniel. « La Generalitat de Catalunya republicana en el exilio (1939-1945) », in *Españoles en Francia 1936-1946. Coloquio internacional*. Salamanque : Universidad de Salamanca, 1991.

DIAZ ESCULIES, Daniel. « La Generalitat de Catalunya a l'exili (1939-1977) ». *L'Avenç*, nº 183. Barcelone : juillet - août 1994.

FERRER, Miquel. *La Generalitat de Catalunya a l'exili*. Barcelone : Aymà, 1977.

POBLET, Josep M^a. *Els darrers temps de la Generalitat i la República*. Barcelone : Dopesa, 1978.

VALLES, Edmon. *La Generalitat de Catalunya en la història*. Barcelone : Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi, 1978.

VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc. « El Consell Nacional de Londres », in RISQUES, Manel ; VILANOVA, Francesc ; VINYES, Ricard (éd.). *Les ruptures de l'any 1939*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

VILANOVA, Francesc. « La fi de la Generalitat republicana », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.

Gouvernement espagnol

A.D. *México y la República Española. Antología de documentos, 1931-1977*. Centre Republicano Español de México, 1978.

ALTED, Alicia. « La République espagnole, 1936 - 1946 : exil et reconstitution des institutions de l'État des régions autonomes. Le gouvernement de José Giral », in MILZA, Pierri ; PESCHANSKI, Dennis. *Exils et migration italiens et espagnols en France, 1938 - 1946*. Paris : L'Harmattan, 1994.

CABEZA SANCHEZ-ALBORNOZ, Sonsoles. *Historia política de la Segunda República en el exilio*. Madrid : Fundación Universitaria Española, 1997.

MARICHAL, Juan. « Una admirable Numancia errante », in ALTED VIGIL, Alicia. *El Archivo de la República Española en el exilio, 1945-1977. Inventario del Fondo París*. Madrid : Fundación Universitaria Española, 1993.

¹⁹ Il existe une édition de 1983, faite également par Teide mais considérée dans les publications de la Fundació Salvador Vives Casajuana ; 80. Et une autre a Girona : CCG Edicions, 2006.

MARTINEZ FEDUCHY, Manuel. Los amenos senderos del exilio: la República española de 1931 a 1977. Mexique, 1982.

DEL VALLE, José María. *Las Instituciones de la República española en exilio*. Paris : Ruedo Ibérico, 1976.

Action politique²⁰

ALTED VIGIL, Alicia. « Gobiernos y partidos republicanos españoles en el exilio (1950-1962) », in *Melanges de la Casa de Velázquez*. MCV, t. XXVII (3). Madrid : 1991.

AULADELL AGULLO, Marc ; GAITX MOLTO, Jordi ; PLAZA MASSO, Esther. « L'Església catòlica en el marc de la postguerra », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, nº 5. Sant Feliu de Guíxols : Mairie, 2005, p. 2 - 8.

BOIX I VALLICROSA, Alfons. *Els problemes de Catalunya a l'exili*. 1947.

BORRAS, José. *Política de los exiliados españoles, 1944-1950*. Paris : Ruedo Ibérico, 1976.

GUIXE I COROMINAS, Jordi. *L'Europa de Franco: l'esquerra antifranquista i la "caça de bruixes" a l'inici de la guerra freda. França 1943-1951*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

TUSELL, Javier ; ALTED, Alicia ; MATEOS, Abdón. *La oposición al régimen de Franco. Estado de la cuestión y metodología de la investigación*, 3 vol. Madrid : UNED, 1990.

TUDELA PENYA, Xavier. *Catalans de fora*. Barcelone : El Llamp, 1985 - 1987.

VALERA, Fernando. *Diálogo de las Españas. Documentos y estudios sobre la República Española*. Cahier nº 3. Mexique, Paris : 1967.

VILANOVA, Francesc. « Les forces polítiques catalanes l'any 1945: una visió des de l'exili ». *L'Avenç*, nº 183. Barcelone : juillet - août 1994.

VILANOVA, Francesc. *Als dos costats de la frontera. Relacions polítiques entre exili i interior a la postguerra, 1939-1948*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

VILANOVA, Francesc. « Una crisis dentro de la crisis: las pésimas relaciones entre los gobiernos republicano y de la Generalitat en 1939 » in *Espacio, Tiempo y Forma. Revista de la Facultad de Geografía e Historia*, sous presse. **Any?**

VILANOVA, Francesc. « Pasado y futuro de la II República: la polémica entre Carles Pi i Sunyer y Diego Martínez Barrio del año 1941 ». *Cuadernos Republicanos*, nº 32, octubre 1997.

Action des républicains catalanistes

ARQUER, Jordi. *El futur de Catalunya i els deures polítics de l'emigració catalana*. Mexique : Biblioteca Catalana, 1943.

²⁰ Comme instrument indispensable dans ce domaine, nous disposons de : MOLAS, Isidre (éd.). *Diccionari dels partits polítics de Catalunya. Segle XX*. Barcelone : Enciclopèdia Catalana, 2000.

- CASTELLS, Víctor. « Exili », in *Catalans d'Amèrica per la independència*. Barcelone : Pòrtic, 1986²¹.
- CORREDOR, Josep M. « Prat de la Riba vist per Rovira i Virgili », in *De casa i d'Europa*. Barcelone : Selecta, 1971.
- DIAZ ESCULIES, Daniel. *El catalanisme polític a l'exili (1939-1959)*. Barcelone : La Magrana, 1991.
- DIAZ ESCULIES, Daniel. *El Front Nacional de Catalunya (1939-1947)*. Barcelone : La Magrana, 1983.
- GAITX MOLTO, Jordi. « Emili Vigo, veu crítica de les relacions entre l'exili i l'interior. Correspondència amb Josep Tarradellas (1944-1952) », in *Estudis del Baix Empordà*, nº 23. Sant Feliu de Guíxols : Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 2004.
- GAITX MOLTO, Jordi. « Carles Cardó i els polítics republicans a l'exili (1939-1954) », in PLANS I CAMPDERROS, Lourdes (dir.). *Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 et 21 février 2004)*. Valls : Cossetània Edicions, 2004, p. 291 - 307.
- IZQUIERDO BALLESTER, Santiago. *Panoràmica de l'esquerra nacional: 1868-2006*. Barcelone : Fundació Josep Irla, 2008
- JARDI I CASANY, Enric. *Els Presidents de Catalunya*. [Barcelone] Acuñaiones Nacionales S. A. [1977?].
- PORTA I ABAD, Carme. *Les Dones d'Esquerra Republicana de Catalunya*. Barcelone : Fundació Josep Irla, 2000.
- MANENT, Albert. « Ressor de la mort de Cambó en la premsa de l'exili », in *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- POBLET, Josep M. *Els Quatre presidents*. Barcelone : Dopesa, 1979.
- SAURET, Joan. *L'exili polític català*. Barcelone : Aymà, 1979.
- VILANOVA, Francesc. « Les crisis del catalanisme d'esquerra a la postguerra: l'ERC de l'interior (1943-1945) », in A.D., *El catalanisme d'esquerres*. Quaderns del Cercle, 13. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1998, p. 195 - 206.

Action des socialistes et des communistes

- BALLESTER MUÑOZ, David. *Els homes sense nom: l'exili i la clandestinitat de la UGT a Catalunya (1939-1976)*. Barcelone : Viena Edicions, 2003.
- CAMINAL, Miquel. « Estratègies des de l'exili », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.
- GUILLAMON, Agustín (dir.). *Documentación histórica del trotskismo español (1936-1948)*. Madrid : Ediciones de la Torre, 1996²².
- MARTIN RAMOS, José Luis. « El PSUC: la primera resistència », in *L'Avenç*, nº 196, 1995 (octubre).

²¹ On peut consulter aussi : Víctor CASTELLS, *Nacionalisme català i guerra civil a Catalunya (1936-1939)*, Rafael Dalmau, Barcelone.

²² Inclut une introduction historique sur le trotskisme espagnol (p. 15 - 36) et une autre spécifique sur la dynamique des années d'exil en France, au Mexique et en Italie (p. 251 - 254).

- MARTIN RAMOS, José Luís. *Rojos contra Franco. Historia del PSUC, 1939-1947*. Barcelone : Editorial Edhasa, 2002²³.
- MARTINEZ COBO, Carlos i José. *Intrahistoria del PSOE*, 4 vols. Barcelone : Plaza y Janés, 1989 - 1993.
- MOIX, Josep. *Per la reconciliació dels catalans i la creació d'una àmplia solidaritat catalana*. 1956.
- PAGÈS, Pelai. *El Partit Obrer d'Unificació Marxista durant la transició democràtica (1974-1981)*, in Institut de Ciències Polítiques i Socials. *Working Papers*, nº 156, 1998, 28 p.
- PIKE, David Wingeate. *Jours de gloire, jours de honte. Le Parti Communiste d'Espagne en France depuis son arrivée en 1939 jusqu'à son départ en 1950*. Paris : Société d'édition d'enseignement supérieur, 1984.
- VILANOVA, Francesc. « Els socialistes catalans davant de la Generalitat a l'exili (1944-1946) », in A.D., *La reconstrucció del socialisme. El Moviment Socialista de Catalunya. VII Jornades Història del Socialisme*, Barcelone : Fundació Rafael Campalans, 1996.

Action des libertaires

- A.D. *El exilio libertario en Francia a través de la historia oral (1939-75). Actas del coloquio celebrado en Bezièrs*. Valencia (Espagne) : Fundació Salvador Seguí, 1993.
- BERRUEZO, José. *Contribución a la historia de la CNT de España en el exilio*. Mexique, 1967.
- CARBO, Eusebio C. *Reconstrucción de España: sus problemas económicos, políticos y morales*. Mexico DF : Prometeo cop., 1945.
- SABAT, Francisco. *Los anarcosindicalistas terrasenses en el exilio*. Barcelone : l'auteur, 1979.

Actions armées (guérilla, maquis et résistance)

- A.D. *Memorias del olvido. La contribución de los republicanos españoles a la Resistencia y a la Liberación de Francia*, Paris : FACEEF, 1996.
- ANTON PELAYO, Xavier. « El control policíac de la frontera gironina », in RIQUER, Borja de (dir.) ; SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volum 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelone : Gran Enciclopèdia Catalana, 1995 - 2000.
- ARASA FAVA, Daniel. *Els catalans de Churchill*. Barcelone : Curial, 1990.
- ARASA FAVA, Daniel. « Catalans a la Segona Guerra Mundial », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.
- CULLA I CLARA, Joan B. « Estabilitat del règim, febleses de l'oposició », in RIQUER,

²³ On y étudie le PSUC en exil (en France et en Amérique) et la clandestinité (où l'on récupère la mémoire de militants qui risquèrent leur vie contre la dictature), et la répression continue à laquelle ils ont été soumis jusqu'en 1947, lorsqu'a eu lieu une importante "chute" d'où découlait un changement substantiel de son orientation politique.

- Borja de (dir.) ; SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volume 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelone : Gran Enciclopèdia Catalana, 1995 - 2000.
- CARRASCO, J. *La odisea de los republicanos españoles en Francia (1939-1945)*. Barcelone : Nova Llettra, 1980.
- EYRE, Pilar. *Quico Sabaté, el último guerrillero*. Barcelone : Península, 2001.
- FALGUERA, Narcise. *Guerrilleros en terres de France. Les Républicains espagnols dans la Résistance française*. Pantin : Le temps des Cerises, 2000.
- FARRE, Sébastien. *La Suisse et l'Espagne : émigration espagnole et lutte antifranquiste à Genève et en Suisse (1959 - 1964)*. Mémoire de Licence non publiée. Genève : Université de Genève, 1996.
- GINARD I FERON, David. « Activistes i resistents (1939-1950) », in RIQUER, Borja de (dir.) ; SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volum 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelone : Gran Enciclopèdia Catalana, 1995 - 2000.
- GINARD I FERON, David. « L'intent d'invasió de la Vall d'Aran », in RIQUER, Borja de (dir.) ; SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volume 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelone : Gran Enciclopèdia Catalana, 1995 - 2000.
- GRANDO, René ; QUERALT, Jaques ; FEBRES, Xavier. *Champs de mépris. Des chemins de l'exil à ceux de la résistance (1939-1945)*. Perpignan : Trabucaire, 1991.
- IZQUIERDO, Manuel. *Los años negros del resurgimiento*. Madrid : Endymion, 1996²⁴.
- iKaraganda! : la tragedia del antifascismo español*. Toulouse : MLECNT, 1948.
- LARRIEU, Jean. « Ocupació i resistència als nazis a la Catalunya del Nord », in RIQUER, Borja de (dir.) ; SANTACANA I TORRES, Carles (coord.). *La llarga postguerra, 1939-1960*. Volume 10 (1997) de RIQUER, Borja de (dir.), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Barcelone : Gran Enciclopèdia Catalana, 1995 - 2000.
- LUCIO, Santiago. *Internamiento y resistencia de los republicanos españoles en África del Norte durante la segunda guerra mundial*. Sant Cugat del Vallès : Rafael Barrera, 1981.
- MANGINI, Shirley. *Recuerdos de la Resistencia. La voz de las mujeres de la guerra civil española*. Barcelone : Éditions Península, 1997.
- MARIN I SILVESTRE, Dolors. *Clandestinos: el maquis contra el franquismo, 1934-1975*. [Barcelone] : Plaza & Janés, 2002.
- MORENO, Francisco. *La resistencia armada antifranquista*. Barcelone : Crítica, 2001.
- TELLEZ, Antonio. *Sabaté. Guerrilla urbana en España (1945-1960)*. Barcelone : Virus, 1992.
- VIDAL SALES, José Antonio. *Maquis: la verdad histórica de la "otra guerra"*. Madrid : Espasa, 2002.

Action culturelle²⁵

²⁴ Décrit le début de la résistance au franquisme parmi les exilés ou les personnes provenant de l'intérieur.

²⁵ Il faudrait aussi consulter les actes du congrès sur l'exil, en coordination avec la Fondation Salvador

- ABELLAN, José Luís. (coord.). *Los refugiados españoles y la cultura mexicana*. Madrid : Residencia de Estudiantes, El Colegio de México, 1998.
- ABELLAN, José Luís (et al.). *El exilio cultural de la Guerra Civil (1936-1939)*. Universidad de Salamanca, Universidad de León : Salamanca et León, 2001.
- ALTED, Alicia ; LLUSIA, Manuel (dir.). *La cultura del exilio republicano español de 1939: actas del Congreso Internacional celebrado en el marco del Congreso plural: Sesenta años después*. Madrid : UNED, 2003.
- BARATAS DIAZ, Luis Alfredo ; LUCENA GIRALDO, Manuel, « La Society for the Protection of Science and Learning y el exilio republicano español », in *Arbor*, nº 169, 1994, p. 25 - 48.
- CAMPILLO, Maria ; VILANOVA, Francesc (éd.). *La cultura catalana en el primer exili (1939-1940). Cartes d'escriptors, intel·lectuals i científics*. Quaderns de l'Arxiu Pi i Sunyer, 4. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals, 2000.
- CELA, Júlia. « Reflexiones de Francisco Ayala sobre el exilio intelectual español », in *Revista de Indias*, nº 56, 1996, p. 451 - 473.
- CHAVES PALACIOS, Julián (coord.). *Política científica y exilio en la España de Franco*. Badajoz : Universidad de Extremadura. Faculté de Bibliothéconomie et de Documentation, Diputación de Badajoz, 2002.
- GOMEZ-SANTOS, Marino. *Españoles sin fronteras. Cómo fue el exilio de un grupo irrepetible de siete intelectuales españoles*. Barcelone : Planeta, 1983.
- MANCEBO, M. Fernanda ; BALDO, Marc ; ALONSO, Cecilio (éd). *L'Exili cultural de 1939: Seixanta anys després: actes del I Congrès Internacional*. València (Espagne) : Universitat, Biblioteca Valenciana, 2001.
- MANENT, Albert. « La cultura catalana a l'exili », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.
- MONEDERO LOPEZ, Enrique. *México. Los colegios del exilio*. Madrid : Fundación Españoles en el Mundo, 1996.
- MONFERRER CATALAN, Luís. *La producción intelectual de los emigrados españoles en Gran Bretaña durante la Guerra Civil y el franquismo. 1936-1975*. Barcelone : Publicacions Universitat de Barcelona, 1992.
- PLANES, Jordi. « L'aportació cultural i científica deis exiliats catalans als països d'acollida », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.
- ROCAMORA CUATRECASAS, Joan. *El Casal de Catalunya a Buenos Aires: catalans a l'Argentina*. Barcelone : Curial, 1991.
- VILANOVA, Francesc. « Carles Pi i Sunyer i la cultura catalana a l'exili », in *El exilio literario español de 1939: actas del Primer Congreso Internacional*, vol. 1. Bellaterra : GEXEL-UAB, 1998.

Activités d'écrivains et de journalistes

Seguí qui s'est tenu à València (Espagne) en 1999 : « L'exili cultural de 1939 » (L'exil culturel de 1939).

- A.D. « El exilio literario español en América », in *Guaragua. Revista de cultura latinoamericana*, Barcelone, 1997.
- A.D. *Coloquios internacionales II y III. La Literatura y la cultura del exilio republicano español de 1939*. Sant Cugat del Vallès : Associació d'Idees, 2002.
- ALTED VIGIL, Alicia ; AZNAR SOLER, Manuel (éd.). *Literatura y cultura del exilio español de 1939 en Francia*. Salamanque : AEMIC-GEXEL, 1998.
- AXEITOS, Xosé Luis ; PORTELA YAÑEZ, Charo. 1999, *Sesenta anos despois. Os escritores do exilio republicano. Actas do congreso internacional celebrado na Universidade de Santiago de Compostela*. A Coruña : Edicións do Castro, 1999.
- AZNAR SOLER, Manuel (coord.). *60 ans d'exil républicain : des écrivains espagnols entre mémoire et oubli*. Paris : Publications Université Paris VII, 1999.
- AZNAR SOLER, Manuel. « La biblioteca del Exilio », in *Cuadernos Republicanos*, nº 42 Madrid : avril 2000.
- AZNAR SOLER, Manuel. *Los Laberintos del exilio: diecisiete estudios sobre la obra literaria de Max Aub*. Séville : Renacimiento, 2003.
- BACHMANN, Susanna. *Topografías del doble lugar: el exilio literario visto por nueve autoras del cono sur*. Saragosse, Libros Pórtico, 2002.
- CAMPILLO, Maria. *Breve informe sobre el exilio literario catalán, Las literaturas exiliadas en 1939*. Barcelone : Gexel, Associació d'Idees, 1995.
- CAMPILLO, Maria. « La literatura catalana en el exilio », in *Ínsula. Revista de letras y ciencias humanas*. Madrid : nº 627, mars 1999²⁶.
- CLAUDIO, Guillén. *El sol de los desterrados*. Barcelone : Sirmio, 1995.
- CREXELL, Joan. « Premsa d'exili dels anys més difícils (1939-1947) », in *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*. Barcelone : Abadia de Montserrat, 1991.
- RAPOSO, NEMESIO. *Els Quaderns de l'exili*. Barcelone : Barcelonesa d'Edicions, 1994.
- DE EPALZA, Míkel. « Max Aub et les écrivains exilés en Algérie ». *Espagne et Algérie au XXe siècle. Contacts culturels et tradition littéraire. Jean Dejeux éd., Paris : L'Harmattan, 1985, p. 125 - 139*.
- FAULI, Josep. *Els Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili (1941-1977)*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.
- GIRALT, Emili. *Premsa clandestina i de l'exili, 1939-1976*, Barcelone : Universitat de Barcelone, 1977.
- GONZALEZ MARTELL, Roger ; RODRIGUEZ, Juan. « Literatura y la cultura del exilio republicano español de 1939 », in *Coloquios internacionales II y III. La Literatura y la cultura del exilio republicano español de 1939*. Sant Cugat del Vallès : Associació d'Idees, 2002.
- Jocs Florals de la Llengua Catalana : any XCIX de la seva restauració*. Mexique : Patronat dels Jocs Florals de la Llengua Catalana, 1958.
- MANENT, Albert. *La literatura catalana a l'exili*. Barcelone : Curial, 1976.
- MANENT, Albert. « La premsa catalana a l'exili », in *Revista de Catalunya*, nº 151. Barcelone : 2000.

²⁶ Analyse de l'organisation culturelle, les revues et les maisons d'édition depuis 1939 selon la destination des différents groupes d'écrivains catalans. On y étudie aussi la création littéraire depuis l'exil, en particulier la poésie, et on souligne l'utilisation de la prose en tant que mémoire contre l'oubli et le traitement du thème de l'exil au moment d'inventer la réalité littéraire.

- MATEO GAMBARTE, Eduardo. *Los niños de la guerra. Literatura del exilio español en México*. Lleida : Universitat de Lleida et Pagès Editors, 1996.
- NOGUER FERRER, Marta. *Paraules al vent: presència d'escriptors catalans a la premsa cultural mexicana 1939-1975*. Travail de recherche. Barcelone : Université Autònoma de Barcelone, Faculté de Lettres, 2003.
- NOGUER FERRER, Marta ; GUZMAN MONCADA, Carlos. « Avel·lí Artís-Gener: testimonio de un catalán de México », in *Catalanes de México*, número monographique de la revue *Estudios Jaliscienses*, 46. Zapopan, Jalisco : Colegio de Jalisco, 2001.
- OTAOLA, SIMON. *La librería de Arana. Historia y fantasía*. Madrid : Ediciones del Imán, 2000.
- PASCUAL, Pedro. « Editoriales y publicaciones en el exilio », in *Historia 16*. Madrid : Información y Revistas, nº 305, 2001.
- PEREZ ALCALA, Eugenio ; MEDINA CASADO ; Carmelo. *Sesenta años después: cultura, historia y literatura del exilio republicano español de 1939*. Actes du Congrès international « Sesenta años después », Andújar, Jaén, 1999. Jaén : Universidad de Jaén, 2002.
- PONS PRADES, Eduardo. *Las guerras de los niños republicanos (1936-1995)*. Madrid : La Compañía Literaria, 1997.
- RUBINAT PARELLADA, Ramon. « Exiliados en ciclón: presencia de una literatura española en Cuba », in *Guaraguao, revista de cultura latinoamericana*, nº 2, 1997, p. 15 - 28.

Autres activités culturelles et professionnelles

- ABELLAN, José Luís. *El exilio filosófico en América: los transterrados de 1939*. Mexique : Fondo de Cultura Económica, 1998.
- ARAGO I MASO, Narcís-Jordi. « El Teatre dels exiliats » in *Revista de Girona*, nº 190, 1998.
- AULADELL AGULLO, Marc ; GAITX MOLTO, Jordi ; PLAZA MASSO, Esther. « L'Església catòlica en el marc de la postguerra », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, nº 5. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 2005, p. 2 - 8.
- BARONA, Josep Lluís (comp.). *Ciencia, salud pública y exilio (España, 1875-1939)*. València (Espagne) : Seminari d'estudis sobre la Ciència, 2003.
- BLADE I DESUMVILA, Artur. *Geografía espiritual de Catalunya, segons les teories de Francesc Pujols*. Mexico DF : Biblioteca Catalana, 1944.
- CREXELL, Joan. *L'Agrupació de Metges Catalans pro Renovació de la Medicina (exili 1944-1946)*. Barcelone : l'auteur, 1994.
- CRUZ, José Ignacio. Ignacio. *La Educación republicana en América: 1939-1992: maestros y profesores valencianos en el exilio*. València (Espagne) mission pour le Ve centenaire de la Découverte de l'Amérique, Rencontre de Dos Mons, 1994.
- CRUZ OROZCO, José Ignacio. *Maestros y colegios en el exilio de 1939*. València (Espagne) : Institució Alfons el Magnànim, 2004.
- FABREGAS PUIG, Andrés. « Los intelectuales catalanes del exilio y la antropología mexicana », in *Catalanes de México*, número monographique de la revue *Estudios Jaliscienses*, 46. Zapopan, Jalisco : Colegio de Jalisco, 2001.

- JORNET, José (coord.). *République Espagnole Retira 1939. Artistes de l'exil en Région toulousaine*. Toulouse, Lapilli Films : 2002²⁷.
- MANENT, Albert. « Les émissions en català de Ràdio Paris per Ramon Xuriguera (1958-1964) », in *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- MARQUES, Salomó. *L'exili dels mestres (1939-1975)*. Capellades : Universitat de Girona, Collection Aula Oberta²⁸, 1995.
- MARQUES I SUREDA, Salomó. « Recuperando el pasado: el pedagogo Ramon Torroja, un exilio tardío », in *Temps d'educació*, nº 19, 1998, p. 253 - 272.
- MARQUES I SUREDA, Salomó. *Maestros catalanes del exilio*. Zapopan (Jalisco) : El Colegio de Jalisco, 2003.
- MARQUES I SUREDA, Salomó. *Los hermanos Bargés Barba. Maestros renovadores en Cataluña y México*. Zapopan : El Colegio de Jalisco, 2004.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. *Església i societat a la Catalunya contemporània*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003 [index onomastique].
- NOVARINO, Marco. « La Massoneria spagnola in esilio (1939-1975) », in *Hiram*, nº 7-8, [Rome], 1990.
- GIRAL GONZALEZ, Francisco. *Ciencia española en el exilio (1939-1989)*. Barcelone : Anthropos, 1994.
- MARCO DEL PONT, Luís. *Criminólogos españoles del exilio*. Madrid : Centre de Publicaciones. Secretaría Técnica. Ministerio de Justicia, 1986.
- MARQUES, Salomó. « Mestres del Baix Empordà a l'exili durant el franquisme », in *Estudis del Baix Empordà*, nº 14. Sant Feliu de Guíxols : Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 1995.
- MARQUES, Salomó ; MARTIN FRECHILLA, Juan José. *La labor educativa de los exiliados españoles en Venezuela*. Caracas, 2002.
- MARTI I SOLER, Miquel. *L'Orfeó Català de Mèxic (1906-1986)*. Barcelone : Curial, 1989.
- PEYRI, Antoni. *Els metges catalans emigrats*. Mexique : Club del Llibre Català, 1965.
- PUJOL, Enric. « Art i exili. Una aproximació plàstica », in PUJOL, Enric (coord.). *L'Exili català del 1936-39: un balanç*. Quaderns del Cercle, 19. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2003.
- ROMAGUERA I RAMIO, Joaquim. « Presencia del exilio catalán en el cine mexicano », in *Catalanes de México*, número monographique de la revue *Estudios Jaliscienses*, 46. Zapopan, Jalisco : Colegio de Jalisco, 2001.
- SOLE CAVALLE, Josep M. *70 anys del Casal Català de Montevideo (1926-1996)*. Montevideo : Blanes, 1997.
- VILANOU, Conrad ; MONTSERRAT, Josep (éd.). *Mestres i exili el 1939: jornades d'estudi i reflexió*. Barcelone : Publicacions de la Universitat de Barcelona, INEHCA, 2003.

²⁷ Catalogue d'exposition qui présente les artistes plastiques de l'exil républicain espagnol qui ont vécu et travaillé à Toulouse et dans sa région « capitale de cette Espagne expulsée par le franquisme ».

²⁸ Il faut voir le commentaire dans CLARA i RESPLANTIS, Josep, MARQUÈS, Salomó : L'exili dels mestres [L'exil des maîtres] (1939 – 1975), dans la *Revista de Girona*, 1996, nº 178.

Les relations entre le franquisme et les exilés²⁹

- ARMERO, José María. *La política exterior de Franco*. Barcelone : Ed. Planeta, 1978.
- B. D. A. [Ressources électroniques] : base de données Aranzadi : législation, texte complet et index [Pamplune] : Aranzadi, [1989]³⁰.
- CORNELLA, Pere. « Dos gironins expedientats: Josep Irla i Bosch, Dàrius Rahola i Llorens », in *Presència*, décembre, 1980.
- COSTA, Lluís. *Prensa i societat a la Girona franquista*. Barcelone : Diputació, 1989.
- ESTEBAN VILARO, José. *El ocaso de los dioses rojos. Barcelone, Perthus, Argeles, Paris, Mexico...*, Barcelone : Ediciones Destino, 1939.
- FORT, Joan. « Els informes dels italians: cronologia de l'ocupació », in FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís ; REYES VALENT, Antoni (éd.). *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners : Centre d'Estudis Selvatans, 2000.
- GARCIA PEREZ, Rafael. *Franquismo y Tercer Reich: las relaciones económicas hispano-alemanas durante la segunda guerra mundial*. Madrid : Centro de Estudios Constitucionales, 1994.
- JIMENEZ, Àngel. « Exili i repressió contra els béns de la família de Josep Irla (1939 - 1951) », in *Revista de Girona*, nº 183 (juillet - août). Diputació de Girona, 1997.
- JIMENEZ, Àngel. 2000, « L'Ametller, una finca guixolenca pretinguda per al comú, residència Isabel La Católica de Educación y Descanso (1939-1962) », in *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Girona : Quaderns del Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000.
- MALRAUX, A. ; (et autres). *Los que fueron a España*. Buenos Aires : Ed. Jorge Álvarez, 1966.
- MARTINEZ BANDE, J. M. *La campaña de Cataluña*. Madrid : Ed. San Martín, 1979.
- MIRAVITLLES, Jaume. *Los comunicados secretos Franco, Hitler y Mussolini*. Barcelone : Plaza & Janés, 1977.
- ROJO, V. *¡Alerta los pueblos! Estudio político-militar del período final de la guerra española*. Barcelone : Ariel, 1974.
- RUTLEDGE SOUTHWORTH, H. *El mito de la cruzada de Franco*. Paris : Ruedo Ibérico, 1962.
- TUÑÓN DE LARA, M. (éd). *El primer franquismo. España durante la Segunda Guerra Mundial*. Madrid : Siglo XXI, 1989.
- TUSELL, J. *Franco. España y la II Guerra Mundial*. Madrid : Temas de Hoy, 1995.

²⁹ En ce qui concerne ce thème, il faut aussi voir tous les ouvrages qui font référence à Lluís Companys car ils illustrent la persécution des exilés que le franquisme considérait coupables à cause de leurs responsabilités politiques.

³⁰ Trimestriel accumulatif. Vide et indexe le Bulletin officiel de l'État. Première livraison 92. Banque de données bibliographique. Législation espagnole. Version CD-ROM des index du « Repertorio cronológico de legislación » (Répertoire chronologique de législation) depuis 1930 (contient le texte complet des dispositions publiées depuis 1978).

VILANOVA, Francesc. « *Les forces polítiques catalanes l'any 1945: una visió des de l'exili* », in *L'Avenç*, nº 183. Barcelone : juillet -août 1994.

VILANOVA, Francesc. « Dues maneres de perseguir el vençut : premsa i franquisme contra els exiliats », in *Una esperança desfeta. L'exili de 1939*. Barcelone : Generalitat de Catalunya, 2000.

Actions de retour ou de permanence

CLARA, Josep. 2000, « Sobre el retorn d'alguns exiliats », in *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Quaderns del Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000.³¹

CUESTA, Josefina (coord.). 1999, *Retornos (de exilios y migraciones)*. Madrid : Fundación Largo Caballero, 1999.

GILHEM, Florence. *L'obsession du retour. Les Républicains espagnols 1939-1945*. Toulouse, PU Mirail, 2005.

Morts a l'exili, vivents en la història. Genève : Éditions du P.C.C.P., 1962.

PASCUAL, Àngels. *El retorn dels emigrats*. Barcelone : Nova Terra, 1970.

SAMPELAYO, Carlos. *Los que no volvieron*. Barcelone : Asenet, 1975.

Autres exils : 1923, 1936

A.D. *Miscel·lània Carles Cardó*. Barcelone : Ariel, 1963³².

A.D. « Españoles en Francia, 1936-1946 », in *Col.loqui Internacional*. Salamanque : Universidad de Salamanca, 1996.

A.D. *Españoles en Inglaterra, 1936-1945*. 1995.

ARAGO I TURON, Estanislau. « El pas clandestí de la frontera », in *Revista de Girona*, nº 116, 1986, p. 50 - 54.

BRUGADA I CLOTAS, Martirià. « Els altres exiliats », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, nº 394, édition spéciale en hommage au Président Josep Irla. 7 - 13 septembre 2001.

DOLL, Rubèn. « El primer èxode: la fugida d'una classe dirigent l'any 1936 » in FIGUERAS CAPDEVILA, Narcís ; REYES VALENT, Antoni (éd.). *Guerra Civil i franquisme. Seixanta anys després*. Santa Coloma de Farners : Centre d'Estudis Selvatans, 2000.

DOLL I PETIT, Rubèn. *El primer èxode. La fugida d'una classe dirigent l'any 1936*. Travail de recherche. Girona : Universitat de Girona, 2000.

³¹ Expose le cas de trois exilés du Baix Empordà – parmi d'autres de la région de Girona – qui revinrent pendant le franquisme : un de Sant Cebrià dels Alls, un deuxième de La Pera et un autre de La Bisbal d'Empordà.

³² Avec une bibliographie complète réalisée par Pere Cisa.

- DOLL I PETIT, Rubèn. *Els 'Catalans de Gènova': Història de l'èxode i l'adhesió d'una classe dirigent en temps de guerra*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.
- FONTANA, José M. *Los catalanes en la guerra de España*. Madrid : Samarán, 1951.
- GAITX MOLTO, Jordi. « Carles Cardó i els polítics republicans a l'exili (1939-1954) », in PLANS I CAMPDERROS, Lourdes (dir.). *Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 et 21 février 2004)*. Valls : Cossetània Edicions, 2004, p. 291 - 307.
- MADRID I ALIER, Francesc. 1930, *Els exiliats de la dictadura: reportatges i testimonis*. Barcelone : 1930.
- MANENT, Albert. « Com se salvaren els prohoms de la Lliga Catalana », in *Serra d'Or*, nº 333. Barcelone : juin de 1987 (ou in *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999).
- MANENT, Albert. « Com se salvaren industrials, monarquics alfonsins, carlins, periodistes », in *Serra d'Or*, nº 352. Barcelone : mars 1989 (ou in *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999).
- MANENT, Albert. « Els exilis durant la Guerra (1936-1939) », in *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991. (ou in *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999).
- MANENT, Albert. « L'exili de Santiago Gubern, president del tribunal de cassació (1936-1942) », in *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- MANENT, Albert. « La posició dels intel·lectuals durant la guerra civil », in *De 1936 a 1975. Estudis sobre la guerra civil i el franquisme*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. *Església i societat a la Catalunya contemporània*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, index onomastique.
- MOLAS, Isidre. *La Lliga Catalana. Un estudi d'estasiologia*. Barcelone, 1972.
- MANENT, Albert. *Semblances contra l'oblit*. Barcelone : 1999.
- RAGUER, Hilari. *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps*. Montserrat : PAM, 1976.
- RIQUER, Borja de. « Un document excepcional: la declaración de suport als militars sublevats el 1936 d'un centenar de catalans », in *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.
- VILANOVA, Francesc. « Les diferències entre "la verdad histórica" i el "maniqueísmo". Un exemple » in *L'Avenc*, nº 178, février 1994.
- VILANOVA, Francesc. « La falsa ruta de los regionalismos catalanes », in *Espacio, Tiempo y Forma*, separata, nº 9. UNED, 1996.

Récits personnels

Biographies

- 30 MINUTS. *Josep Irla, el president oblidat* [Enregistrement vidéo] / reportage d'Antoni d'Armengol et Ricard Belis ; image : Jordi Monton ; montage : Judit López ; production : Muntsa Tarrés ; documentation : Marta Torres. Publication [Barcelone] : Televisió de Catalunya, 2001³³
- A.D. *In memoriam Carles Riba (1959-1969)*. Barcelone : Ariel, 1973.
- A.D. *Anna Murià*. Terrassa : Ajuntament, 1989.
- A.D. « Dossier. Josep M. Corredor », in *Revista de Girona*, n° 148, 1991, p. 58 -81.
- A.D. *Max Aub y el laberinto español*. València (Espagne) : Ajuntament, 1996.
- A.D. *Max Aub cincuenta años después*. Madrid : Complutense, 1999.
- A.D. *Tarradellas o la reivindicació de la memòria*. Lleida : Pagès editors, 2003.
- ABARCA, Puri. « L'esperit Irla », in *Presència*, 6 mai 2001.
- ARASA, Daniel. *50 històries catalanes de la Segona Guerra Mundial*. Barcelone : Laia, 1998.
- AZNAR SOLER, Manuel. *Los Laberintos del exilio: diecisiete estudios sobre la obra literaria de Max Aub*. Séville : Renacimiento, 2003.
- BATLLORI, Miquel. *Galeria de personatges*. València (Espagne) : 2001³⁴.
- BENET, Josep. *Exili i mort del president Companys*. Barcelone : Empúries, 1990.
- BENET, Josep. *El president Tarradellas en els seus textos, 1954-1988*. Barcelone : Empúries, 1992.
- BERGA, Miquel. « Sebastià Clara: Girona en el record », in *Presència*, n° 513, 1978.
- BOU, Quim. *Josep Irla: la lluita per un ideal*. Barcelone : Communication Catalana de Comunicació, DL 2007³⁵.
- BLADE I DESUMVILA, Artur. *El meu Rovira i Virgili*. Barcelone : Teide, 1981.
- BLADE I DESUMVILA, Artur. *Antoni Rovira i Virgili i el seu temps*. Barcelone : Rafael Dalmau, 1984.
- BLADE I DESUMVILA, Artur. *Pompeu Fabra: biografia essencial*. Barcelone : Editorial Pòrtic, 1969.
- BOIX I FUSTER, Emili. « Sugranyes de Franch, un llarg testimoniatge catòlic. Mitjanceria d'un diplomàtic, in *Serra d'Or*, Barcelone, n° 274 - 275 (1982, juillet - août), p. 15 - 21.
- BOIX, Maur M. « Exiliat a Friburg », in *Serra d'Or*, Barcelone, n° 296 (1984, mai), p. 25³⁶.
- BOSCH, Mª Àngels. *Josep Pous i Pagès. Antiindustrialisme i valors gentry*. [Thèse de doctorat non publiée, dirigée par Joaquim Molas]. Université de Barcelone, 1996.
- BOSCH, Mª Àngels. *Josep Pous i Pagès. Vida i obra*. Girona, Dalmau Carles, 1997.

³³ Programme télévisé émis à la télévision le 22-04-2001. Publié aussi à Barcelone : Enciclopèdia Catalana : Vernal : Televisió de Catalunya, 2005.

³⁴ On y parle de Carles Cardó.

³⁵ Bande dessinée. Scénario, documentation et conseil historique : Rafael Ponsatí.

³⁶ Sur les visites que Maur M. Boix et le père Miquel Estradé purent faire à Carles Cardó, exilé à Friburg, à l'occasion d'un prolongement d'étude dans la ville suisse.

³⁶ Sur Josep Tarradellas.

³⁶ On y parle de l'exil d'Emili Vigo.

- BRICALL, J. M. *Memòria d'un silenci*. Barcelone : Rosa dels Vents : 2003³⁷.
- BUSSOT I LIÑON, Gerard. 1992, « Dimas Bussot i Rourich (Sant Feliu de Guíxols, 1894 - Valbonne (França), 1891) », in *Àncora*, n° XXX, 1992 (24 décembre), p. 30 - 33.
- CABRUJA, Agustí. « Josep Irla », in *Àncora*, n° 2 098. Sant Feliu de Guíxols : 1988. (Original a *Nova Revista*, 1957, Mexique).
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Lluís Companys i Jover », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Pompeu Fabra », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « August Pi i Sunyer », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Francesc Pujols i Morgades », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002³⁸.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Carles Riba i Bracons », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Carles Pi i Sunyer », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Lluís Nicolau d'Olwer », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Jaume Aiguadé i Miró », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Antoni M. Sbert i Massanet », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Joan de Garganta i Fàbrega », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002³⁹.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Joan Lluhí i Vallescà », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Fidel Miró i Solanes », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CABRUJA I AUGUET, Agustí. « Joan Ventosa i Roig », in *Homes de la meva terra*. Collection Josep Pla, 11. Girona, Diputació, 2002.
- CALVET, Felip. « El president Irla », in *Àncora*, n° 1 534 - 36, 1977.
- CALVET, Felip ; ROIG ROSICH, Josep M. *Josep Irla. President de la Generalitat de Catalunya a l'exili*. Barcelone : Teide, 1981⁴⁰.
- CAMINAL, Miquel. *Joan Comorera*. Barcelone : Empúries, 1984 - 1985.
- CAUDET, Francisco. « Max Aub, un discurso de 1960 », in *Ínsula*, n° 569, 1994, p. 18 - 20.
- CAÑELLAS, Cèlia ; TORAN, Rosa. *Dolors Piera. Mestra, política i exiliada*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Ajuntament de Barcelona, 2003.
- CAROD-ROVIRA, Josep-Lluís. « Josep Irla », in *Serra d'Or*, 245, 1980.

³⁹ De Garganta était né à Olot.

⁴⁰ Il existe une édition de 1983, elle aussi réalisée par Teide, mais considérée dans les Publicacions de la Fundació Salvador Vives Casajuana ; 80. Et une autre à Girona : CCG Edicions, 2006.

⁴⁰ Contient : Al llarg de la meva vida : 1933 - 1939.

- CAROD-ROVIRA, Josep-Lluís. « Memòria de Felip Calvet », in *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, 39. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, mars 2001 (ou *Avui*, 10 mars 1999).
- CARRASCO I FORMIGUERA, Rossend. *August Pi i Sunyer. Homenatge del Centre Català de Caracas*. Caracas : Patronat de Cultura Terra Ferma, 1965.
- CARRERA PLANA, Joan. *Aproximació a Carles Cardó en el centenari del seu naixement*. Barcelone : Commission Carles Cardó, 1984.
- CARULLA I CANALS, Lluís ; Font i Bernaus, María (éd.). *Ferran Soldevila: una vida dedicada al país*. Barcelone : Edigraf, 1969⁴¹.
- CASANOVAS I COBERTA, Joan. *Joan Casanovas i Maristany, president del Parlament de Catalunya*. Barcelone : Abadia de Montserrat, 1996.
- CATALA, Neus. 2000, *De la resistència y la deportación, 50 testimonios de mujeres españolas*, Barcelone : Península, 2000.
- CLARA, Josep. « Els estudis de batxillerat de Josep Irla », in *Estudis del Baix Empordà*, n° 13, 1994.
- CLARA, Josep. *Ramon Vila, Caracremada. El darrer maqui català*. Barcelone : Rafael Dalmau, Editor, 2002.
- CLARA, Josep. « Sobre el retorn d'alguns exiliats », in *Temps de postguerra. Estudis sobre les comarques gironines (1939-1955)*. Quaderns del Cercle, n° 16. Girona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 2000⁴².
- COMPANYS I ARCUSA, Adrià. « L'exili i l'enyorança », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, n° 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla. 7 - 13 septembre 2001⁴³.
- CORNELLA I ROCA, Pere. « El cinquantenari de Lluís Companys », in *Revista de Girona*, n° 143, 1990.
- CORREDOR, Josep M. « Pompeu Fabra a l'exili », in *De casa i d'Europa*. Barcelone : Selecta, 1971.
- CORREDOR, Josep M. « El Rosselló, quin exemple? », in *De casa i d'Europa*. Barcelone : Selecta, 1971⁴⁴.
- CORREDOR, Josep M. « Amadeu Hurtado i Antoni Rovira i Virgili », in *De casa i d'Europa*. Barcelone : Selecta, 1971.
- CORREDOR, Josep M. *Converses amb Pau Casals: records i opinions d'un músic*. Barcelone : Selecta, 1967.
- CORREDOR, Josep M. *Pau Casals*. Barcelone : Edicions 62, Cercle de Lectors, 1994.
- COSTAS I JOVE, Francesc. *El Doctor Carles Cardó, prevere*. Valls : Institut d'Estudis Vallencs, 1969.

⁴² Expose les traits biographiques des habitants du Baix Empordà : Emili Blach, de la Pera et Emili Vigo, de la Bisbal d'Empordà.

⁴² Parle brièvement de l'expérience de son père.

⁴² Il parle du chanoine Cardó, exilé en 1936.

⁴² Bande dessinée. Illustrations de Pilarín Bayès.

⁴² Donation de la famille Llandrich / De Blas à l'AMSFG (5/7/02).

- DELGADO, Josep Francesc. *Petita història de Josep Irla*. Barcelone : Mediterrània, 2008⁴⁵.
- DE PABLO, MOISES I ARAGO, NARCIS-JORDI, « Ferran Rahola Auguet, retratista d'excepció dels catalans a l'exili », in *Revista de Girona*, nº 205, 2001.
- EGIDO LEON, Ángeles. *Francisco Urzaiz, un republicano en la Francia ocupada. Vivencias de la guerra y el exilio*. Madrid : Biblioteca Nueva, Asociación Manuel Azaña, 2000.
- « El president Irla torna », in *Presència*, nº 551 - 552, 1981⁴⁶.
- ESGLEAS I MONTSENY, Vida. « Retrat de Federica Montseny vist per la seva filla Vida », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, nº 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla, 7 - 13 septembre 2001.
- FACCINI, Carmen. *Mario Benedetti: un discurso contrahegemónico en el exilio*. Gaithersberg : Hispamerica, 2001
- FEBRES, Xavier. *Frederic Escofet, L'últim exiliat*. Barcelone : Pòrtic, 1979.
- FEBRES, Xavier (trans.). *Joan Oliver, Pere Calders*. Barcelone : Ajuntament de Barcelona, Laia, 1984.
- FERRAN, Jaime. « Josep Carner en Nabi », in *El exilio de las Españas de 1939 en las Américas : "¿adónde fue la canción?"*. Barcelone : Anthropos, 1991.
- FOIX, Pere. *Serra i Moret*. Mexique : Editores Mexicanos Unidos, 1967.
- FOLCH, Pere. *Papers de l'exili*. Reus : IMAC, 2001.
- FONTANA, Josep ; Duran, Lluís (éd.). *Per conèixer Ferran Soldevila*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.
- FORT I COGUL, Eufemià. *Ventura Gassol: un home de cor al servei de Catalunya*. Barcelone : Edhasa, 1979.
- FUSTE I GAMISANS, Àngels (ed.) ; *Carrió i Vilaseca, Jacint. Manresa-Mauthausen-Gusen: deportació i retorn d'un home compromès amb la llibertat*. Manresa : Centre d'Estudis del Bages, 2001.
- GAITX MOLTO, Jordi. « Emili Vigo i Bènia (la Bisbal d'Empordà 1917 - Sant Quirze Safaja 1954), als cinquanta anys de la seva mort », in *Revista de Girona*, nº 227, 2004
- GAITX MOLTO, Jordi. « Emili Vigo, veu crítica de les relacions entre l'exili i l'interior. Correspondència amb Josep Tarradellas (1944-1952) », in *Estudis del Baix Empordà*, nº 23. Sant Feliu de Guíxols : Publicacions de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, 2004.
- GAITX MOLTO, Jordi. « Emili Vigo i Bènia. La Bisbal d'Empordà 1917 - Sant Quirze Safaja 1954. El republicanisme contra l'estultícia », in *El Drac. Revista d'informació bisbalenca*, 2004.
- GAITX MOLTO, Jordi. « Carles Cardó i els polítics republicans a l'exili (1939-1954) », in PLANS I CAMPDERROS, Lourdes (dir.). *Església, societat i poder a les terres de parla catalana. Actes del IV Congrés de la CCEPC (Vic, 20 et 21 février 2004)*. Valls : Cossetània Edicions, 2004, p. 291 - 307.
- GARCIA RAFFI, Josep-Vicent. *Lluís Ferran de Pol i Mexique: literatura i periodisme*. Arenys de Mar : Ajuntament d'Arenys de Mar et Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
-

- GARCIA RAFFI, Josep-Vicent. *Un periodista catalán en el exilio. Ferran de Pol en el Nacional*. Zapopan : Ajuntament d'Arenys de Mar et El Colegio de Jalisco, 2000.
- GASULL BATLLE, Joan. « La resistència al franquisme. El testimoni d'un palamosí », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, nº 394, édition spéciale en hommage au Président Josep Irla, 7 - 13 septembre 2001.
- GEIS I PARRAGUERAS, Camil. « El doctor Carles Cardó », in *Revista de Girona*, nº 80, 1977, p. 291 - 292.
- GIRO I PARIS, Jordi. *El Pensament polític de Carles Cardó i Jacques Maritain*. [Microforma]. Thèse de doctorat, Université de Barcelone, 1991.
- GIRO I PARIS, Jordi. « Carles Cardó i Jacques Maritain, una correspondència al temps de la guerra d'Espanya », in *Serra d'Or*. Barcelone, nº 387 (1992, Mars), p. 41 - 44.
- GIRO I PARIS, Jordi. *El Catalanisme del Dr. Carles Cardó: un referent històric per a la construcció plurinacional de les Espanyes*. Valls : Cossetània, 2001.
- GIRO I PARIS, Jordi. « L'ètica del doctor Carles Cardó », in *Quaderns de Vilaniu*, Valls, nº 40 (2001), p. 25 - 30⁴⁷.
- JARDI, Enric ; FLORENSA, M. Dolors ; VILANOVA, Francesc. *Centenari de Carles Pi i Sunyer (Barcelona 1888 - Caracas 1971)*. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, Ajuntament, 1988.
- JIMENEZ, Àngel. « Exili i repressió contra els béns de la família de Josep Irla (1939-1951) », in *Revista de Girona*, nº 183, 1997.
- JIMENEZ I NAVARRO, Àngel. « Memòria de Josep Irla i Bosch », in *Revista de Girona*, nº 191, 1998.
- JIMENEZ, Àngel. *Memòria d'un temps*. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 2000⁴⁸.
- JIMENEZ, Àngel. « Memòria d'un temps: Josep Irla i Bosch (1876-1958) », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, nº 394, septembre. Palamós : El Gegant, 2001.
- JIMENEZ, Àngel. « En record de Felip Calvet i Costa » et « Felip Calvet i Costa, ganxó de soca-rel », in *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, 39. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, mars 2001.
- JIMENEZ, Àngel. *En memòria de Felip Calvet i Costa (Sant Feliu de Guíxols, 1920 - Barcelone, 1999). Testimoni guixolenc de l'exili català de 1939*. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols et Diputació de Girona, 2003.
- JORNET, José (coord). *République Espagnole Retira 1939. Artistes de l'exil en Région Toulousaine*. Toulouse : Lapilli Films, 2002⁴⁹.

⁴⁷ L'article inclut une présentation du personnage et de ses œuvres ; une analyse des réflexions du chanoine sur l'État et la nation et des éléments de la pensée de Cardó qui composent une éthique de la politique.

⁴⁷ Contient : Josep Irla i Bosch 1876 - 1954 - Sant Feliu de Guíxols sous les bombes, 1936 - 1939.

⁴⁷ Catalogue d'exposition qui présente les artistes plastiques de l'exil républicain espagnol qui vécurent et travaillèrent à Toulouse et dans sa région. L'un des participants est un habitant de Sant Feliu de Guíxols exilé, Josep Jordà, peintre et sculpteur qui réalisa aussi le premier monument officiel consacré à la *Retirada* de 1939, inauguré à Toulouse en janvier 2002.

- LLANAS, Manuel. *Gaziel: vida, periodisme i literatura*. Barcelone : Abadia de Montserrat, 1998.
- MACNEREY, Kathleen. « Catalanes exiliados en México: Anna Muria y Agustí Bartra », in *El exilio de las Españas de 1939 en las Américas: « ¿adónde fue la canción? »*. Barcelone : Anthropos, 1991.
- MALLO, Oriol. *Tarradellas, un segle de catalanisme*. Barcelone : Planeta, 2003.
- MALUQUER I SOSTRES, Joaquim. *Rafael Patxot i Jubert: mecenes i científic*. Barcelone : Pòrtic, 1994.
- MANENT I SEGIMON, Albert. « Homenatge a Josep M. Corredor », in *Revista de Girona*, nº 149, 1991, p. 22 - 23.
- MANENT, Albert. « Carles Cardó: el guiatge intel·lectual i el drama de l'exili », in *Revista de Catalunya*, Barcelone, nº 61 (1992, mars), p. 115 - 124.
- MANENT, Albert. « Teresa Rovira i Felip Calvet: travessar el desert de l'exili », in *Retorn a abans d'ahir*. Barcelone : Destino, 1993.
- MANENT, Albert. « El patriota Felip Calvet », in *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, nº 39. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, mars 2001.
- MARQUES, Salomó ; RUIZ, Ferran. « Els Artola: una nissaga de mestres depurats i exiliats », in *Revista de Girona*, nº 183 (juillet - août), Diputació de Girona, 1997.
- MARQUES, Salomó. *L'escola a Catalunya durant el segle XX (el testimoni de les germanes Macau Julià)*. Collection Baldiri Reixac, 4. Girona : Dlleure, 2002⁵⁰.
- MARQUES, Salomó. *Martí Rouret. Mestre, republicà i català*. L'Escala : Ajuntament, 2001.
- MARQUES I SUREDA, Salomó. *Los hermanos Bargés Barba. Maestros renovadores en Cataluña y México*. Zapopan : El Colegio de Jalisco, 2004.
- MARTI, Casimir. « Carles Cardó, Lluís Carreras, Joan Bpta. Manyà, 1884 - 1984 », in *Quaderns de Pastoral*, 1985 ?, nº 86 - 87.
- MARTI, Maria Montserrat. *Bibliografia de Josep Puig i Cadafalch*. Barcelone : Institut d'Estudis Catalans, 1947.
- MARTI, Paulí. « Les idees anarquistes i de justícia són fruit d'una actitud davant la vida », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, nº 394. Palamós : El Gegant, septembre 2001⁵¹.
- MARTI, Paulí. « Mai m'hauria pensat que em sentiria tan bé entre els anglesos », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, nº 394. Palamós : El Gegant, septembre 2001⁵².
- MARTINEZ FIOL, David. « Actituds continuïstes en l'exili: Daniel Domingo Montserrat, marxista i nacionalista radical », in *L'Avenç*, nº 183. Barcelone : juillet- août 1994.
- MASANES, Cristina. *Josep Irla i Bosch: president de la Generalitat de Catalunya a l'exili*. Girona : Ajuntament de Girona [etc.], DL 2006⁵³.

⁵⁰ Recueille l'expérience de maîtres exilés.

⁵¹ Notes biographiques de Rosa Laviña, de Palafrugell.

⁵² Notes biographiques de Francesc Dalmau, originaire de Girona et qui résida plus tard à Palamós.

⁵³ Publication réalisée à l'occasion de l'exposition « Josep Irla, President de la Generalitat a l'exili (1876-1958) » que l'ont fit au mois de novembre 2006.

⁵³ Contient une approche biographique de Josep Tarradellas i Juan.

- MASOLIVER, Alexandre. *L'Arxiu President Tarradellas, a Poblet*. Abadia de Poblet, 1982⁵⁴.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. *Antoni M. Sbert. Agitador, polític i promotor cultural*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- MAYMI, Josep. « Josep Irla va demostrar una plena convicció envers els seus principis. », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, n° 394, édition spéciale en hommage au Président Josep Irla, 7 - 13 septembre 2001.
- MAYMI, Josep. *Josep Irla. La tenacitat d'un compromís*. Biblioteca Serra d'Or, 307. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.
- MEDINA, Jaume. *Carles Riba*. Barcelone : Abadia de Montserrat, 1989.
- MIQUEL I MACAYA, Josep. *Carles Cardó o el Senyaler*. [S.l.] : [L'Auteur], 1984
- MIRALLES I SOLA, Carles ; MUNDO I MARCET, Manuel. *Lluís Nicolau d'Olwer, semblança biogràfica*. Barcelone : Institut d'Estudis Catalans, Section de philologie, 2000.
- MIRALLES, Francesc. « Catalunya, tan lluny i tan a prop, de Joan Jordà », in *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, n° 39. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, mars 2001.
- MOLINAS I FALGUERAS, Lluís. « Els records de Ció Pijuan », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, n° 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla, 7 - 13 septembre 2001.
- MOLINAS I FALGUERAS, Lluís. « Aquella emblemàtica taverna de Cas Romaguer », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, n° 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla, 7 - 13 septembre de 2001.
- (?). *Morts a l'exili, vivents en la història*. Genève : Éditions du P.C.C.P., 1962.
- MONCUNILL I CIRAC, Lluís M. « Tres pressupòsits polítics del doctor Cardó », in Serra d'Or. Barcelone, n° 209 (1977, février), p. 17 - 19⁵⁵.
- MONTORIOL I SABATE, Rosa. *Ferran Soldevila (1894-1971) una aproximació bio-bibliogràfica*. Catarroja, Barcelone : Afers, 1994.
- MORALES, Mercè. « Josep Irla, President de la Generalitat a l'exili », in *Papers del Museu d'Història de Catalunya*, 1 (mai), 2001, p. 2 - 3.
- MORALES, Mercè. *Josep Irla, entre l'oblit i el desconeixement*. Revista de Catalunya Barcelone : Fundació Revista de Catalunya, 245 (décembre), 2008, p. 13 - 28.
- MORALES, Mercè. *La Generalitat de Josep Irla i l'exili polític català*. Barcelone : Base, 2008.
- MUNTANYOLA, Ramon. *Vidal i Barraquer. Cardenal de la Pau*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976 (1e éd. par Estela, 1969).
- MURIA, Anna. *Crònica de la vida d'Agustí Bartra*. Barcelone : Pòrtic, 1990.
- NAHARRO-CALDERON, José María. *Entre el exilio y el interior: el entresiglo y Juan Ramón Jiménez*. Barcelone : Anthropos, 1994.
- PLANAS, Xevi. « Josep Palau i Fabre, l'alquimista de Grifeu », in *Revista de Girona*, n° 212, mai - juin, 2002.

⁵⁴ Contient une approche biographique de Josep Tarradellas i Juan.

⁵⁵ Étude sur l'idéologie de Carles Cardó, spécialement centrée sur les relations avec l'Église, la politique et la société. Basée sur des textes publiés dans les journaux mentionnés.

- PLANAS, Xevi. « Rosa Laviña, l'anarquista de Palafrugell », in *Revista de Girona*, n° 183 (juillet - août), Diputació de Girona, 1997.
- POBLET, Josep M. *Els Quatre presidents*. Barcelone : Dopesa, 1979.
- POBLET, Josep M. *Josep Irla, tercer president de la Generalitat de Catalunya*. Barcelone : Ateneu Barcelonès, 1979⁵⁶.
- Pompeu Fabra a Prada* ; recueilli et présenté par Ramon Gual Codalet : R. Gual, 1979, n° 33 de la revue *Terra nostra*.
- PUIG, David. « Josep Irla o l'oblit de la història », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, n° 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla, 7-13 septembre 2001.
- PUJOL, David. « Martí Barrera i Maresma. La Bisbal, 1889 – Barcelona, 1972. Conseller de treball de la Generalitat », in *Bisbalencs d'abans*. Vol. 1. Els llibres d'El Drac. La Bisbal d'Empordà : Emili Casas i Genover, 1999.
- PUJOL, Enric. *Ferran Soldevila. Els fonaments de la historiografia contemporània*. Catarroja, Barcelone : Afers, 1995.
- PUJOL, Enric ; MOHINO BALET, Abraham (éd.). *Rosa Leveroni. Confessions i quaderns íntims*. València (Espagne) : Tres i quatre, 1997.
- PUJOL, Pere. « Josep Irla i Bosch, tercer President de la Generalitat Moderna... », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, n° 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla, 7 - 13 septembre 2001.
- PUJOL I COFAN, Jordi. « Records familiars entorn la figura del senyor Irla », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, n° 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla, 7 - 13 septembre 2001.
- RIERA, Ignasi. *Joan Oliver / Pere Quart. L'inventor de jocs*. Barcelone : Proa, 2000.
- RIQUER, Borja de. *L'últim Cambó (1936-1947). La dreta catalanista davant la guerra civil i el franquisme*. Vic : Eumo, 1996.
- RODRIGO, Antonina. *Doctor Trueta. Héroe anónimo de dos guerras*. Barcelone : Plaza & Janés, 1977.
- RODRIGO, Antonina. *Mujer y exilio 1939*. Madrid : Compañía literaria, 1999⁵⁷.
- RODRIGO, Antonina. *Mujeres para la historia. La España silenciada del siglo XX*. Barcelone : Carena, 2002.
- RODRIGO, Antonina. *Una mujer libre*. Barcelone : Flor del viento Ediciones, 2002. ⁵⁸
- ROIG, Montserrat. *Retrats paral·lels*. Montserrat : Publicacions de l'Abadia, 1975.
- ROIG I ROSICH, Josep M. *President Josep Irla i Bosch: legalitat i continuïtat*. [Barcelone] : Comissió institucional Lluís Companys : Generalitat de Catalunya, DL 2001.
- ROMAGUERA, Joaquim. *Magí Murià, periodista i cineasta. Memòries d'un exiliat (1929-1948)*. Lleida : Pagès, 2002.
- ROVIRA, Teresa. « Records de l'exili: 1939 – 1949 », in *Revista de Catalunya*, n° 35 (nouvelle étape), novembre 1989.
- ROVIRA BELLOSO, Josep M. « En l'homenatge als Drs. Cardó, Carreras i Manyà », in *Revista catalana de Teologia*, IX, 1984.

⁵⁶ 1 cassette sonore. Conférence donnée à l'Ateneu Barcelonès le 18-10-1979.

⁵⁷ Cite le témoignage d'une habitante de Palafrugell exilée : Rosa Laviña.

⁵⁸ Biographie d'Amparo Poch (1902 - 1968), anarchiste et doctoresse aragonaise, collaboratrice de Federica Montseny pendant le Ministère de la Santé républicain et exilée à Toulouse.

- SANCHEZ I CERVELLO, Josep. *Ramon Nogués i Biset, de la presidència de la Diputació republicana tarragonina a la de les Corts a l'exili*. Tarragone : Arola, 2004.
- SANTACREU SOLER, Josep Miquel. « Joan Miquel Botella Asensi, l'exili a Mèxic », in *El Temps*, nº 987. València (Espagne) : 2003⁵⁹.
- SELLES RIGAT, Narcís. « Alexandre Cirici. Del retorn de l'exili a la lenta sortida de la postguerra », in *L'Avenç*, nº 28, juin 2003.
- SERRA I PAGES, Rossend. Discours lu par R. Serra y Pagès ... lors de la séance solennelle qui s'est tenue ... afin de faire connaître la personnalité et les œuvres de Rafel Patxot y Jubert ... Barcelone : Impr. Casa Miquel Rius, 1926.
- SOLDEVILA, Ferran. « Pròleg », in VIGO, Emili. *La política catalana del Gran Comitè de Salut Pública*. Mémoires de la Section historico-archéologique, XVII. Barcelone : Institut d'Estudis Catalans, 1956⁶⁰.
- SOLDEVILA DURANTE, Ignacio. *El compromiso de la imaginación. Vida y obra de Max Aub*. Segorbe : Ayuntamiento, 1999.
- SORIA, Josep M. « La tristeza del exilio », in *Magazine*, 12 janvier 2003⁶¹.
- SUBIRANA, Jaume. *Josep Carner: l'exili del mite (1945-1970)*. Barcelone : Edicions 62, 2000.
- SUGRANYES DE FRANCH, Ramon [et al.]. *Miscel·lània Carles Cardó*. Barcelone : Ariel, 1962.
- SUGRANYES DE FRANCH, Ramon. « Carles Cardó, un clàssic de la llengua i del pensament » in *Revista de Catalunya*, Barcelone, nº 23 (1988, octobre), p. 133 - 145.
- SUGRANYES DE FRANCH, Ramon. « El Dr. Carles Cardó en el seu exili: 'Les dues tradicions' », in *Quaderns de Vilaniu*, Valls, nº 28 (1995, novembre), p. 87 - 96.
- TARRAGONA, Josep M. *Vidal i Barraquer, de la República al franquisme*. Barcelone : Columna, 1998.
- TAULER, Ramon. « Centenari del naixement de Francesc Campà i Viarnés (Darnius 1901 - Girona 1939) » in *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, nº 39. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, mars 2001.
- TRIADU, Joan. « El Gest del doctor Cardó », in *Serra d'Or*, Barcelone, nº 300 (1984, septembre), p. 41⁶².
- UDINA, Ernest. *Josep Tarradellas, l'aventura d'una fidelitat*. Barcelone : Ed. 62, 1978.
- VICENTE I ROMA, Josep. « Joan Vilà i Cruañas. Un comunista », a *Àncora*, nº 1 993, 9 octobre 1986.
- VICENTE, Josep. « Josep Irla, aproximadament », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, nº 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla. 7 - 13 septembre 2001.

⁵⁹ Valencien qui aboutit au Mexique.

⁶⁰ Contient une ébauche biographique d'Emili Vigo.

⁶¹ C'est une biographie de Maria Alegria Portas, originaire de Sant Feliu de Guíxols et résidente à Girona avant sa fuite en exil.

⁶² À propos de la décision de Carles Cardó de rester en exil et d'y combattre lorsque la Guerre civile serait finie.

- VILA, Marc-Aureli. « L'home públic », in CARRASCO I FORMIGUERA, Rossend. *August Pi i Sunyer. Homenatge del Centre Català de Caracas*. Caracas : Patronato de Cultura Terra Ferma, 1965.
- VILA, Pep. « Dues cartes del periodista Eugeni Xammar (1943) » in *Revista de Girona*, 184, septembre - octobre 1997.
- VILANOVA, Francesc (coord.). *Carles Pi i Sunyer (1888-1971)*. Barcelone : Ajuntament, 1995.
- VINYAMATA, Eduard. « Josep Maria Trias i Peitx, primer Secretari General d'Unió Democràtica de Catalunya », in *Miscel·lània d'homenatge a Josep Benet*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.
- VINYES-MIRALPEIX I SALA, Ester. *Aurora Bertrana: exili i retorn (1938-1959)*. [Manuscrit] Barcelone, UAB, 2002.
- WIESENTHAL, Maurici. « Records d'una tertúlia amb Felip Calvet », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, nº 2. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 2003⁶³.

Mémoires et entrevues

- ABADAL I CALDERO, Ramon d'. *Dietari de guerra, exili i retorn (1936-1940)*, édition aux soins de VILANOVA, Francesc. Barcelone : Abadia de Montserrat, 2001.
- ADROHER, Antònia et CARMEL, Rosa. *La Llavor dels somnis*. Girona : CCG, 2001.
- ALBERTI, Rafael. *Vida bilingüe de un refugiado español en Francia (1939-1946)*. Buenos Aires : Editorial Bajel, 1942.
- ALMENARA, Roc d'. *Diari d'un refugiat català*. Mexique : Biblioteca Catalana, 1943.
- AMAT PINIELLA, Joaquim. *Reich: els catalans als camps d'extermini de Hitler*. Barcelone : Club Editor, 1997.
- AMAT PINIELLA, Joaquim. *Les Llunyanyies: poemes de l'exili (1940-1946)*. Barcelone : Columna, 1999.
- AMETLLA, Claudi. *Des de l'exili: els primers anys del franquisme*. Barcelone : Selecta, 1986.
- AMETLLA, Claudi. *Memòries polítiques*. Barcelone : Distribucions Catalònia, 1963 - 1985⁶⁴.
- AMETLLA, Claudi. *Des de l'exili: els primers anys del franquisme*. Barcelone : Selecta.
- ARMANGUE, Josefa. *Una Família en exili: memòries (1935-1965)*. Barcelone : Curial, 1981.
- ARQUER, Jordi. *El futur de Catalunya i els deures polítics de l'emigració catalana*. Mexique : Biblioteca Catalana, 1943.
- ARTIS-GENER, Avel·lí. *Viure i veure*. Barcelone : Pòrtic, 1989 - 1996.
- AUB, Max. *El laberinto mágico IV. Campo francés*. Barcelone : Alfaguara, 1979.
- AUB, Max. *Diarios (1939-1972)*. Barcelone : Alba, 1998.
- AUB, Max. *Hablo como hombre*. Segorbe : Ayuntamiento, 2002.
- AULADELL AGULLO, Marc ; DIAZ OLIVERAS, Quim ; GAITX MOLTO, Jordi. « Pere Pujol i

⁶³ L'auteur fait référence à Felip Calvet en se basant sur son souvenir personnel et le monde de la viticulture.

⁶⁴ Contient : 1. 1890 - 1917. 2. 1918 - 1936. 3. 1936 - 1940.

- Jordana, el compromís amb l'ideal comunista », in *El Trenta-nou. Butlletí informatiu del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols*, 3. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, 2003.
- BARTRA, Agustí. *Crist de 200.000 braços*. Barcelone : Martínez Roca, 1968.
- BELL·LLOCH I BELL·LLOCH, Maria. *Records de la meua infància; Maria Bell·lloch i Bell·lloch. Història de una vida*. María Ángeles Martínez Martínez. Barcelone : Viena, 2000.
- BENQUEREL, Xavier. *Memòries (1905-1940)*. Barcelone : Alfaguara, 1971.
- BENQUEREL, Xavier. *Els vençuts 1939*. Barcelone : Pòrtic, 1979.
- BENQUEREL, Xavier. *1905-1990 Memòria d'un exili: Xile 1940-1952*. Barcelone : Edicions 62, 1982.
- BERTRANA, Aurora. *Memòries de 1935 fins al retorn a Catalunya*. Barcelone : Pòrtic, 1975.
- BERTAZIOLI RIQUER, Fernando. *Memorias de la guerra y del exilio: memorias de mi infancia en Ibiza durante la Guerra Civil y del exilio posterior*. Ibiza : Mediterrània-Eivissa, 1996.
- BLADE DESUMVILA, Artur. *L'exiliada. (Dietari de l'exili 1939-1940)*. Barcelone : Pòrtic, 1976.
- BLADE DESUMVILA, Artur. *De l'exili a Mèxic*. Barcelone : Curial, 1993.
- BONET LOPEZ, Luis. *Mémoires d'exil d'un espagnol (Deux-Sèvres, Charente-Maritime, Gironde)*. Paris : Le Croît vif, 2002.
- BORRAS, José. *Del radical-socialismo al socialismo radical y libertario. Memorias de un libertario*. Madrid : Fundación Salvador Seguí, 1994.
- BOSCH I GIMPERA, Pere. *Memòries*. Barcelone : Edicions 62, 1980.
- BOSCH I GIMPERA, Pere. *Viure el primer exili: cartes britàniques, 1939-1940*. Édition aux soins de Francesc Vilanova. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, 1994.
- BOTELLA PASTOR, Virgilio. *Entre memorias. Las finanzas del Gobierno Republicano español en el exilio*. Édition aux soins d'Alícia Alted Vigil. Séville : Renacimiento, 2002⁶⁵.
- BROGGI I VALLES, Moisès. *Memòries d'un cirurgià (1908-1945)*. Barcelone : Edicions 62, 2001.
- BRU I SANS, Josep. *El que em va tocar viure*, Tarragone : Arola editors, 2002.
- BUSQUETS GRABULOSA, Lluís. 1994, *Paris-Santiago de Xile. Quatre visions d'un mateix viatge a l'exili*. Barcelone : La Magrana, 1994.
- CABRATOSA I SENDER, Pilar. « Vivències d'un exili », in *Llibre de la Festa Major*. Torroella de Montgrí : Museu de Montgrí et del Baix Ter, Ajuntament, 1996.
- CALDERS, Pere. *L'ombra de l'atzavara*. Barcelone : Edicions 62, 1981.
- CAMBO, Francesc. *Meditacions: dietari (1936-1940)*. Barcelone : Alpha, 1982.
- CANTURRI I RAMONET, Enric. *Memòries: república, guerra i exili*. Barcelone : L'Avenç, Mairie de La Seu d'Urgell, 1987.
- CARBO, Proudhon. *Yanga Sácriba. Autobiografía de un libertario*. Mexique : Plaza y Valdés, 1991.
- CARNER I PUIG-ORRIOL, Josep. *Llunyania*. Santiago du Chili : El Pi de les Tres Branques,

⁶⁵ Entre 1945 et 1956, il a été directeur général des Services administratifs du Gouvernement républicain espagnol en exil.

1952.

- CARNER RIBALTA, Josep. De *Balaguer a Nova York passant per Moscou i Prats de Molió*. Paris : Edicions Catalanes de Paris, 1972.
- CASALS, Pau. *Alegrías y tristezas*. 1970
- CASTELLS, Víctor. *Nacionalisme català i guerra civil a Catalunya (1936-1939)*. Barcelone : Rafael Dalmau, 2002.
- CASTELLVI, Otilia. *De les txeques de Barcelone a l'Alemanya nazi*. Barcelone : Quaderns Crema, 2003⁶⁶.
- DANES I TORRAS, Joaquim. « Dietari del meu exili i romiatge per terres de França, 1939 – 1940 », in CANAL, Jordi ; MAYANS, A. ; PUJIULA, Jordi. *Joaquim Danés i Torras (1888-1960)*. Olot : Editora de Batet, 1989.
- DE MILANY, Joan. *Un aviador de la República*. Barcelone : Nova Terra, 1970.
- DEULOFEU, Alexandre. *Memòries de la revolució, de la guerra i de l'exili*. Figueres : Emporitana, 1975.
- ESPINAR, Jaime. *Argelès-sur-mer (Campo de concentración para españoles)*. Caracas : Editorial Élite, 1940.
- ESTEBAN VILARO, José. *El ocaso de los dioses rojos: Barcelona, Perthuis, Argelés, París, México...* Barcelone : Destino, 1939.
- FERRAN DE POL, Lluís. *De lluny i de prop*. Barcelone : Selecta, 1972.
- FERRAN DE POL, Lluís. *La ciutat i el trópic*. Barcelone : Laia, 1985.
- FERRAN DE POL, Lluís. *Campo de concentración (1939)*. Barcelone : Ajuntament d'Arenys de Mar, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.
- FERRER I FARRIOL, Joan. *De l'Anoia al Sena sense pressa*. Val-de-Marne : Impr. des Gondoles, 1966.
- FILLOL, Vicente. *Underdog. Los perdedores: crónica de un exiliado español de la última guerra mundial*. Caracas : Casuz, 1971.
- FILLOL, Vicente. *Los Perdedores. Memorias de un exiliado español*. Madrid : Gaceta Ilustrada, 1973.
- FOIX, Pere. *Catalunya símbol de llibertat*. Mexique : Biblioteca Catalana, 1942.
- FONTSERE, Carles. *Un exiliat de tercera*. Barcelone : Proa, 1999.
- FONTSERE, Carles. *Un exiliado de tercera. En Paris durante la Segunda Guerra Mundial*. Barcelone : Acantilado, 2004.
- FORNAGUERA, Miquel. *Fugida...* Barranquilla : Mora-Escofet, 1962.
- FRANCH CLAPERS, Josep. *L'exode a l'exili: donació Josep Franch-Clapers: 21 juny-14 juliol 1989, Palau Moja, Barcelone*. Barcelone : Generalitat de Catalunya. Département de la Culture, 1989.
- FRESCO, Mauricio. *Yo he estado en París con los alemanes*.
- FUSTER, Julián. « Viure al Goulag », in *L'Avenç*, n° 196, 1995 (octubre).
- GAITX MOLTO, Jordi ; JIMENEZ NAVARRO, Àngel. *Dossier de la marxa pels camins de l'exili*. [Sant Feliu de Guíxols] : [Archives municipales de Sant Feliu de Guíxols], [2006].

⁶⁶ Couturière du quartier de Gràcia qui passa par les camps d'internement du Roussillon, travailla en Allemagne et fuit au Venezuela (Caracas).

- GAITX MOLTO, Jordi. « La família Planas - Vilanova: de Torroella a l'exili, a Prada (1939-1983) », in *Llibre de la Festa Major*. Torroella de Montgrí : Can Quintana, 2004, p. 59 - 70.
- GALVEZ, Pedro. *Desarraigo: memorias de un hijo de los vencidos*. Barcelone : Flor del Viento, 2001.
- GARCIA GERPE, Manuel. *Alambradas. Mis nueve meses por los campos de concentración de Francia*. Buenos Aires : Editorial Costa, 1941.
- GARCIA OLIVER, J. *El eco de los pasos. El anarcosindicalismo en la calle, en el Comité de Milicias, en el gobierno, en el exilio*. Barcelone : Ruedo Ibérico-Ibérica de Ediciones, 1978.
- GUDELL, Martín. *Lo que oí en la U.R.S.S.* México D.F : Estudios Sociales, 1946.
- GASCH, Sebastià. *Paris 1940*. Barcelone : Quaderns Crema, 2001.
- GASCH, Sebastià. *Etapas d'una nova vida. Diari d'un exili*. Barcelone : Quaderns Crema, 2002.
- GIMENEZ IGUALADA, Miguel. *Más allá del dolor*. Mexico : Editorial Tierra y Libertad, 1946.
- GIRONA I ROIG, Ma Rosa. « Felip Calvet, la voluntat del diàleg », in *El Cava. Publicación de la Confraria dels Vins de Cava*, nº 9, mai - juin 1989.
- GONZALEZ, Valentín. *Vida y muerte en la URSS*. Buenos Aires : Bell, 1951⁶⁷
- GONZALEZ, Valentín. *Yo escogí la esclavitud*. Prologue de CARLAVILLA, Mauricio, « Mauricio Karl ». Venezuela : Maracay, 1953.
- GRINGOIRE, Pedro. *Por Cataluña*. Mexique : Edicions de l'Orfeó Català, 1970.
- GÜELL, Comte de. *Journal d'un expatrié catalan (1936-1945)*. Monaco : Éditions du Rocher, 1946.
- GUILLAMON I SANAHUJA, Xavier (éd.). *Alfons Colls i Pagès, Josep Pallí i Roig, Josep Forné i Sans. Tres palamosins al front. Memòries de la guerra civil, 1936-1939*. Palamós : Ajuntament, 2002.
- HUERTAS, Josep M ; FABRE, Jaume. « Conversa amb Hermós Plaja, el pare de dues acràcies », in *L'Avenç*, nº 28, 1980.
- JOSEPH I MAYOL, Miquel. *Opus IV: èxode 1939: de retorn a Catalunya*. Barcelone : Pòrtic, 1974.
- JULIO, Montserrat. *Vida enin. Crònica d'un exili a Xile*. Viena memòria, 5. Barcelone : Vienne, 2003.
- MOLERO, Pep. *Memòria, tu que m'has de sobreviure. Raimon Miquel Juscafresa, el Rei*. Girona : CCG edicions, 2003.
- LLEDO, Antoni. « Conversa amb Ramir Bruguera. Carta dels camps de concentració del sud de França », in *Revista de Palafrugell*, septembre 1998.
- KENT, Victoria. *Quatre ans à Paris*. Paris : Éditions le Livre du Jour, 1947⁶⁸.
- MANENT, Albert. *Entrevista a Joan Rocamora i Cuatrecasas. Records d'un exiliat a Amèrica*. Barcelone : Rafael Dalmau Editor, 1995.
- MARQUES, Salomó (éd.). *Josep Pallach pedagog. Antologia de textos*. Girona : CCG edicions, 2002.

⁶⁷ Publiée aussi sous le titre : *Yo escogí la esclavitud*.

⁶⁸ Ancienne directrice générale de prisons.

- MARTINEZ FIOL, David. « Actituds continuïstes en l'exili: Daniel Domingo Montserrat, marxista i nacionalista radical », in *L'Avenç*, nº 183. Barcelone : juillet - août 1994.
- MASIP, Paulino. *Cartas a un emigrado español*. Mexique : Junta de Cultura Española, 1939.
- MERA, Cipriano. *Guerra, exilio y cárcel de un anarcosindicalista*. Paris : Ruedo Ibérico, 1976.
- MESTRE FERRANDO, Cassandra. *Arreu la sorra*. Barcelone : El Llamp, 1986.
- MIRO, Antoine. *L'exilé. Souvenirs d'un républicain espagnol*. Paris : Galilée, 1976.
- MOLINA JAVIERRA, Maria Pilar. « Cada any, cada any era el del retorn... », in *El Temps*, nº 987. València (Espagne) : 2003⁶⁹.
- MONTAGUT, Lluís. *J'étais deuxième classe dans l'armée républicaine espagnole (1936 - 1945)*. Paris : Maspero, 1976.
- MONTSENY, Federica. *Cien días de la vida de una mujer*. Toulouse : Universo, 1949 (ou *Cent dies de la vida d'una dona*. Barcelone : Galba, 1977).
- MONTSENY, Federica. *Pasión y muerte de los españoles en Francia*. Toulouse : Universo, 1950.
- MORAL I QUEROL, Ramon. *Diari d'un exiliat: fets viscuts (1936-1945)*. Barcelone : Abadia de Montserrat, 1979.
- NICOLAU D'OLWER, Lluís. *Caliu: records de mestres i amics*. Mexique : Institut Català de Cultura, 1958.
- NUET, Pau. *Records i vivències : de l'exili a l'alcaldia de Valls*. GAVALDA BATALLA, Jordi (éd.). Reus : Fundació d'Estudis Socials i Nacionals Josep Recasens i Mercadé. Agrupació Socialista de Valls, 2002.
- NUÑEZ, Miguel. *La revolución y el deseo*⁷⁰. Madrid : Península, 2002.
- NUÑEZ I TARGA, Mercè. *El carretó deIs gossos: una catalana a Ravensbruch*. Barcelone : Edicions 62, 1980.
- ORRIOLS, Alvar d'. *Las Hogueras del Pertús: diario de la evacuación de Cataluña*. Paris : La Bruyère, 1995.
- PAMIES, Teresa. *Los que se fueron*. Barcelone : Martínez Roca, 1976.
- PAMIES, Teresa. *Quan érem refugiats*. Barcelone : Dopesa, 1975.
- PAMIES, Teresa. *Gent del meu exili: inoblidables*, Barcelone : Empúries, 2001
- PAMIES, Teresa, *Memòries de guerra i d'exili: quan érem capitans: quan érem refugiats*, Barcelone : Suma de Lletres Catalana, 2002.
- PARAROLS, Francesc. *Un soldat a l'exèrcit roig*. Barcelone : CCG Edicions, 2002.
- PATXOT I JUBERT, Rafael. *Guitant enrera: fulls de la vida d'un octogenari*. Genève : Ed. Privada, 1952.
- Paz, Abel. *Entre la niebla: 1939-1942*, Barcelone : EA, 1993.
- PI-SUNYER, Carles. *Memòries de l'exili*. Vol 1 : *El Consell Nacional de Catalunya (1940-45)*, Barcelone : Curial, 1978.
- PI-SUNYER, Carles. *Memòries de l'exili*. Vol 2 : *El Govern de la Generalitat, Paris 1945-48*, Barcelone : Curial, 1979.

⁶⁹ Entrevue à Elvira Godàs, de Lleida.

⁷⁰ Pendant quarante ans, il vécut une vie d'exil et de clandestinité antifranquiste.

- PI-SUNYER, Carles. *Vuit escrits d'exili, 1939-1941*. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, 1992.
- PI-SUNYER, Carles. *Com vaig veure Rússia*. Édition aux soins de VILANOVA, Francesc. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, 1992.
- PI-SUNYER, Carles ; BOSCH I GIMPERA, Pere. *Informes a les autoritats britàniques*. Edició a cura de VILANOVA, Francesc. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, 1992.
- PI-SUNYER, Carles. *Dietari del primer mig mes de guerra. Londres, 1939*. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, 1993.
- PI-SUNYER, Carles. *Una visió personal de la política catalana*. Édition aux soins de VILANOVA, Francesc. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, 1994.
- PI-SUNYER, Carles ; PUIG, Pere. *La situació a Catalunya i Espanya els anys 1945-1946. Informe de les gestions fetes a Barcelone l'any 1947*. Édition aux soins de VILANOVA, Francesc. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, 1997.
- PI-SUNYER, Carles. *1939. Memòries del primer exili*, Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, 2000⁷¹.
- PI-SUNYER, Oriol. « Arribar a la majoria d'edat en la diàspora ». *L'Avenç*, n° 183. Barcelone : juillet -août 1994.
- POBLET, Josep Maria. *De Barcelone a l'Havana... passant per Darnius*. Mexico DF : 1942.
- PONS, Francisco. *Barbelés à Argelès et autour d'autres camps*. Paris : L'Harmattan, cop. 1993
- POUS I PAGES, Josep. *Dietaris i memòries de l'exili*. Édition aux soins de Mª Àngels Bosch. Catarroja, Barcelone : Afers, 2002.
- PUIG I FERRATER, Joan. *Memòries polítiques*. Barcelone : Proa, 1981.
- PUIG I FERRATER, Joan. *El pelegrí apassionat*. Barcelone : Proa, 1952-1977.
- PUIGGROS, Maria Rosa. *La Distància no és l'oblit: fragments de la biografia d'un catalanocubà: Francesc Prat i Puig, Bagà*. Bagà : Associació Medieval de Bagà, 2001.
- PUJOL I COFAN, Jordi. « Records familiars entorn la figura del senyor Irla », in *La Proa. Diari del Baix Empordà*, n° 394, édition spéciale en hommage au président Josep Irla. 7 - 13 septembre 2001.
- QUART, Pere. *Saló de tardor*. Barcelone : Proa, 1985.
- RAIMUNDO BARTES, Josep. *Catalunya paradís perdut: la guerra civil i la revolució anarco-comunista*.
- RIBA, Carles. *Cartes de Carles Riba*. Volum 11 : 1939 - 1952.
- GUARDIOLA, Carles-Jordi (éd.). Barcelone : La Magrana ; Institut d'Estudis Catalans, 1993.
- RIERA LLORCA, Vicenç. *El meu pas pel temps (1903-1939)*. Barcelone : Edicions 62, 1979.
- ROIG, Ismael. *Así luchábamos*⁷². València (Espanne), Mig Editorial, 1999.

⁷¹ Il faut aussi voir : Carles PI I SUNYER, 1986, *Memòries. La guerra, 1936-39*, Pòrtic, Barcelone.

⁷¹ Lié à la Fondation Salvador Seguí.

⁷¹ Réflexions-essai sur la fin de la Guerre civile et le franquisme, depuis l'exil.

- ROY, Joaquim. *Catalunya a Cuba*. Barcelone : Fundació Jaume I ; Barcino, 1988.
- ROVIRA I VIRGILI, Antoni. *Els darrers dies de la Catalunya Republicana. Memòries sobre l'èxode català*. Barcelone : Curial, 1976 (1940. Buenos Aires, Ed. de la Revista de Catalunya).
- SALES, Joan. *Incerta glòria*⁷³ Barcelone : Club Editor, 1999.
- SANS SICART, Joan. *Escoltant el meu avi*. Lleida : Pagès Editors, 1999.
- SANS SICART, Joan. *Comissari de xoc. Crònica íntima d'una guerra que mai no em vaig imaginar*. Lleida : Pagès Editors, 2001.
- SARLE-ROIGE, Lluís. *Ombres de la vida i de la mort: un exiliat català en els camps de reclusió i els sanatoris francesos*. Barcelone : Pòrtic, 1981.
- SEMPRUN, Jorge. *L'Écriture ou la vie*. Paris : Gallimard, 1994.
- SERRA I MORET, Manuel. *Ciudadania catalana: breuari de cogitacions, remarques i orientacions per als catalans*. Buenos Aires : Verdager, 1957.
- SERRAHIMA, Maurici. *Del passat quan era present, I. 1940-1947*. Barcelone : Edicions 62, 2003 (1972).
- SERRAHIMA, Maurici. *Del passat quan era present, II. 1948-1953*. Barcelone : Edicions 62, 1978.
- SERRAHIMA, Maurici. *Memòries de la guerra civil i de l'exili*. Volum 1 : 1936 - 1937 ; Volume : 1938 - 1940. Barcelone : Edicions 62, 1981.
- SOBREQUES I CALLICO, Jaume ; PELAEZ I ALBENDEA, Manuel J. ; VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc ; SORIANO I MARIN, Maria. *Epistolari de Lluís Nicolau d'Olwer amb Ramon d'Abadal i de Vinyal i amb Ferran Valls i Taberner: 1905-1933*. Barcelone : Promocions Publicacions Universitàries, 1989.
- SOBREQUES I CALLICO, Jaume ; PELAEZ I ALBENDEA, Manuel J. ; VILANOVA I VILA-ABADAL, Francesc ; SORIANO I MARIN, Maria. *Epistolari de Francesc Martorell i Trabal i de Pere Bosch i Gimpera amb Ramon d'Abadal i de Vinyals i amb Ferran Valls i Taberner: 1908-1931*.
- SOLDEVILA, Ferran. *Dietaris de l'exili i el retorn*, vols. 1 et 2. València (Espagne) : Eliseu Climent, 2000⁷⁴.
- SUGRANYES DE FRANCH, Ramon. *Militant per la justícia. Memòries dialogades amb el pare Hilari Ragner*. Barcelone : Proa, 1998.
- TAVERA, Sussanna ; UCELAY DA CAL, Enric. « Conversa amb Sebastià Clarà », in *L'Avenç*, n° 6, 1977.
- TOSQUELLAS I ALBERT, Francesc. *1939-1948: entre filferrades: memòries de l'exili*. Vilassar de Mar : Katelani, 2001
- VERDAGUER, Pere. *Pàgines d'un exili ordinari: memòries*. El Prat de Llobregat : Rúbrica, 2002.
- VIGO, Emili. « Introducció », in *La política catalana del Gran Comitè de Salut Pública*. Mémoires de la Section historico-archéologique, XVII. Barcelone : Institut d'Estudis Catalans, 1956.
- VIADIU, Francesc. *Entre el torb i la Gestapo*, Barcelone : Rafael Dalmau, 2000.

⁷⁴ Il faut voir le commentaire dans : Clara i Resplandis, Josep, « Soldevila, Ferran: Dietaris de l'exili i el retorn », dans la *Revista de Girona*, 1996, n° 175, p. 96 et 97.

VINYES ESPIN, Joaquim. *Els refugiats espanyols a França: el dret d'asil polític a França (1939-1981). Testimoniatge d'una repressió*. Édition dactylographiée facsimilé, Décines, 1981.

BADIA I MORET, Josep. *Seixanta anys d'anar pel món*. Barcelone : Pòrtic, 1974⁷⁵.

Recueils de lettres

BARENYS, Natàlia (éd.). *Epistolari Rosa Leveroni – Josep Palau i Fabre, 1940-1975*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.

DURAN, Eulàlia ; CAMPABADAL, Mireia. *Lluís Nicolau d'Olwer – Ferran Cuito i Canals. Epistolari de l'exili francès (1941-1946)*. Barcelone, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.

FERRER, Josep ; FERRER, Joan. 1998, *Pompeu Fabra i Joan Coromines. La correspondència dels anys de l'exili*. Barcelone, Fundació Pere Coromines, 1998.

FERRER, Josep ; PUJADAS, Joan. *Epistolari Joan Fuster i Vicenç Riera Llorca*, Barcelone : Curila, 1993.

GIRO, Jordi. *Dos homes de pau en temps de guerra. Epistolari Carles Cardó, Ramon Sugranyes (1936-1942)*. Barcelone : Claret, 2001.

GRACIA ALONSO, Francisco. *58 anys i 7 dies: correspondència de Pere Bosch Gimpera a Lluís Pericot, 1919-1974*. Barcelone : Université de Barcelone, 2002.

MANENT, Albert ; SUBIRANA, Jaume (eds.). *Epistolaris de Josep Carner*. Barcelone : Curial, 1999.

MARQUES, Salomó. « Carta de Josep Irla i Bosch adreçada a Martí Rouret i Callol, l'any 1940 » in *L'Arjau. Informatiu de l'Àrea de Patrimoni Cultural*, nº 39. Sant Feliu de Guíxols : Ajuntament, mars 2001.

ROVIRA I VIRGILI, Antoni. *Cartes d'exili*. Barcelone : Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

VILANOVA, Francesc. « Epistolari Josep Carner-Carles Pi i Sunyer », in MANENT, Albert ; SUBIRANA, Jaume (éd.). *Epistolaris de Josep Carner*. Barcelone : Curial, 1999.

VILANOVA, Francesc (éd.). *Joan Mascaró. Correspondència (1939-1951)*. Barcelone : Fundació Carles Pi i Sunyer, 1993.

Filmographie

AMALRIC, Jean-Pierre ; JULIA, Santos. *Exilios: refugiados españoles en el Mediodía de Francia*, Madrid : UNED, 1994.

30 minuts (Programme de télévision). Sélections [Els Secrets de l'últim exiliat] [Enregistrement vidéo] ; un reportage de : Pedro Barbadillo, Ramon Vallès ; production : Muntsa Tarrés, Joana Artís ; [Barcelone] : Televisió de Catalunya,

⁷⁵ Recueil de conversations avec le journaliste Eugeni Xammar, exilé en Roussillon.

cop. 2001. [Témoignage d'Antonio García Barón, anarchiste espagnol qui est passé par un camp de concentration allemand et, plus tard, s'exila en Bolivie]

Montserrat BESSES i Pere LÓPEZ, 2002, « Veus ofegades. Cartes d'un exili a França », reportage émis par TVC⁷⁶, [Sant Joan Despí] : Televisió de Catalunya. Services informatifs, cop. 2002

Tarasca (Programme de télévision). Sélections L'Exode d'un peuple [Enregistrement vidéo] : février 1939 : par Louis Llech et Louis Isambert ; [Barcelone] : Televisió de Catalunya, cop. 2002 [Récit à partir d'images d'archives données par Lluís Llech et témoignages directs des péripéties de Catalans qui perdirent la guerre et se virent forcés de prendre le chemin de l'exil].

Terra (Programme de télévision). Sélections La Síndrome d'una guerra [Enregistrement vidéo] ; Televisió de Catalunya ; 2001 [On y expose des expériences personnelles sur les luttes antifranquistes : maquis, exilés dans des camps français de réfugiés, etc.]

Anònim, 2000, *Casals, una batuta per la pau*, Generalitat de Catalunya i Òrbita, Barcelone.

FONDS VIDÉOGRAPHIQUE DU SERVICE DES MÉDIAS AUDIOVISUELS (Generalitat de Catalunya / Département de l'Enseignement)

Le service des médias audiovisuels du Département de l'Enseignement dispose de plusieurs cassettes vidéo liées à la Guerre civile et avec des personnalités du monde politique ou littéraire qui durent s'exiler. Ces vidéos sont à la disposition de tous les centres éducatifs de Catalogne. Vous trouverez ci-dessous le titre, l'éditeur et un petit résumé des vidéos dont le contenu a une relation directe avec l'exil de 1939.

Del Exilio a la Resistencia. Pyrene, P. V.

Tornarem a sofrir, tornarem a lluitar (1939-1950). Fundació Serveis de Cultura Popular

Per Catalunya! Vida i mort de Lluís Companys. Generalitat de Catalunya (Département de l'Enseignement) (1979, Josep Mª Forn)

Catalunya sota les bombes. Generalitat de Catalunya (Département de l'Enseignement)

Violència a la reraguarda. Generalitat de Catalunya (Département de l'Enseignement)

Poblenou sota la guerra civil. Arxiu Històric du Poblenou

República i Generalitat Apolo-Films, S.A.

Série DRAGUI : Chapitre compris dans le compendium numéro 9 qui comprend les événements des années 1930 – 1969.

La guerra civil (1936-1939). Fundació Serveis de Cultura Popular

La Maternité d'Elne. 2002. Productrice Taxi Brous/France. Réalisation : Frederic Goldbronn

⁷⁶ Il se base sur les lettres écrites par les réfugiés républicains catalans qui vécurent en France entre 1939 et 1945. Les lettres permettent de suivre l'itinéraire de l'exilé anonyme, de l'exilé de base : camps d'internement, centres de réfugiés, Compagnies de Travailleurs espagnols, Groupes de Travailleurs étrangers (sous le régime de Vichy), travaux TODT (sous l'occupation allemande), Service du Travail obligatoire (en Allemagne), la Résistance, la Libération, etc. Aucun exilé n'est identifié. On a voulu éviter la mémoire reconstruite. Les voix qui lisent les multiples fragments des lettres, près de 200, reçoivent un traitement choral : celui d'un destin et d'un sentiment collectif. Les seuls témoignages qui apparaissent dans le documentaire sont ceux de personnes qui, en 2001, vivaient encore conditionnées par ces faits.

Divers (Documentaires et films) :

CAMINO, JAIME ; *La Guerra Civil Española. Los niños de Rusia*, Planeta D. Historia, nº de dossier : 71 066, S.A.V. Editora, 2002, [DVD].

CAPUZZO DOLCETTA, MARCO (Dir.) ; *La grande storia. Odessa*, Rai Trè, Rome, 2005, [VHS].

CARVAJAL, PEDRO (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. Exilio*, Planeta D. Historia, TVE, Fundación Pablo Iglesias, ESDOCU, nº de dossier : 72 396, S.A.V. Editora, 2002, [DVD]. Durée : 114'

CORCUERA, JAVIER (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. La guerrilla de la memoria. Recuerdo de los maquis*, Planeta D. Historia, Oria Films, Canal +, Ministère d'Éducation et Culture, Cherokee Luz, nº de dossier : 73 178, S.A.V. Editora, 2002, [DVD].

HART, DAVID (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. Cara y cruz de la revolución*, Planeta D. Historia, nº de dossier : 68 625, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. El prelude de la tragedia (1931-1936)*, Planeta de Agostini, nº de dossier : 68 621, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. Franco y los nacionalistas*, Planeta D. Historia, nº de dossier : 68 624, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. La guerra de los idealistas*, Planeta de D. Historia, nº de dossier : 68 623, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. Revolución y contrarrevolución*, Planeta de Agostini, nº de dossier : 68 622, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

HART, DAVID (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. Victoria y derrota*, Planeta D. Historia, nº de dossier : 68 626, Granada Televisión Ltd, S.A.V. Editora, 1982. [DVD].

SERRA, JAUME Y SERRA, DANIEL (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. El sueño derrotado*, Planeta D. Historia, nº de dossier : 79 354, S.A.V. Editora, 2004, [DVD].

SERRA, JAUME Y SERRA, DANIEL (Dir.) ; *La Guerra Civil Española. La guerra cotidiana. Una visión personal sobre el absurdo de la guerra y la grandeza del ser humano*, Planeta D. Historia, nº de dossier : 69 957, S.A.V. Editora, 2002, [DVD].

SOLER, LLORENÇ (Dir.) ; *Francisco Boix. Un fotógrafo en el infierno*, Área de Televisión, s.l., Sogecable S. A., Canal +, 2000, D.L - 17465 - 2000. [VHS].

LOACH, KEN (Dir.) ; *Tierra y Libertad*, British Screen avec la collaboration d'European Co-Productions Fund (Uk), BBC Films, Degeto para ARD, Filmstiftung Nordrhein-Westfalen, Bim Distribuzione, Diaphna, le Fonds Eurimages du Conseil de l'Europe et Canal+ España ; avec la participation de Televisión Española (TVE), n° de dossier : 049 194, Pioneer electronics iberica S.A., 1995.

Tarasca (TVC). (2003). *L'èxode d'un poble / L'Hora Zero / Agustí Centelles / Prohibida l'Evasió*. Durée : 30' x 4.

Zona Roja (TVC). (2005). Durée : 180'.

Exilis (TVC). (2006)

RTVE (1994). *La España Peregrina. Ayer*. Durée : 58'.

El llarg camí de l'exili (TVC). (1997). Durée : 60'.

AD (1999). *Argelès n'oublie pas la Retirada et les Camps*. Durée : 60'.

AD (2002). *Guerra Civil a Catalunya. Testimonis i records*. Diputació de Barcelone / Xarxa de Municipis. Pyrene, PV / AGE. Durée : 75' (Entrevues transcrites et élargies dans PAGÈS, P. et PÉREZ, A. (2003). *Aquella guerra tan llunyana i tan propera (1936-1939). Testimonis i records de la Guerra Civil a Catalunya*. Lleida, Pagès Editors).

El comboi del 927 (TVC). (2004). Durée : 40'.

Les fosses del Silenci BELIS, R. et ARANGOU, M. (2002).

Els nens perduts del Franquisme BELIS, R. et ARANGOU, M. (2002).

La Vieja Memoria CAMINO, J. (1976).

Soldados de Salamina TRUEBA, D. (2002).

Conseil Général de l'Aude (2000). *La memoire blessée. Hommage aux Républicains espagnols*. Durée : 35'.

AD. (Generalitat de Catalunya). (1991). *Lluís Companys*. Durée : 18'.

AD. (Associació d'Amics d'en Franch). (2004). *J. Franch Clapers. Una memòria que no vol morir*. Durée : 50'.

UNED / Université de Toulouse Le Mirail. (Dir. Jean Pierre Amalric / Santos Juliá) (1994). *Exilios. Refugiados Espanyoles en el Mediodía de Francia*. Durée : 52'.

PORLAN, A. (2004). *Las Cajas Españolas*. Durée : 90'.

MONESMA, EUGENIO (Govern d'Aragó, 1999). *Las ilusiones perdidas. Cap. 1 : El Exilio*. Durée : 57'.

Journal de Rivesaltes (Friedel Bohny-Reiter, 1941 - 1942). (1992). Jacqueline Veuve. 77'.

Trinxeres i Guerra Civil: El Pallars (1936-1939). (2004). Sèrie *Llocs de memòria històrica*, n° 1. Université de Lleida.

Terra de Frontera: Els Pirineus catalans entre dues guerres (1938-1945). (2006). Sèrie *Llocs de memòria històrica*, nº 2. Universitat de Lleida. Durée : 31'.

La reconstrucció de postguerra: Construir sobre runes. (2006). Sèrie *Llocs de memòria històrica*, nº 3. Universitat de Lleida.

Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleua del Biberó (1938). (2006). Sèrie *Llocs de memòria històrica*, nº 4. Universitat de Lleida.

Jesús Garay ; « *Mirant al cel* » Fiction documentaire. 2008. 83'.

Pablo Tulián i Nicolás Escobar « *La canalla(da) de Sant Felip Neri* » 2008. 33'. Catalan. Format : 16 : 9 – Numérique.

Solé, Felip (2009). El camp d'Argelers.

Radio ;

Catalunya Ràdio. (2006). *Veus de l'exili*. 30 chapitres d'environ 50 minutes, du 28 janvier au 2 avril 2006. Barcelone.

www.catradio.com/pcatradio/crItem.jsp?seccio=programa&idint=831